

هوتكنامه

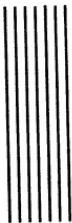
سه کستانک یه محلون
 صوتای کریمیشون
 بهند آسوده هارا قیان
 سکریون مرید ایران
 دمو تاک پد نسبت ه
 سلط و سکاف حبیب
 شاهوحسین ملوس جمهور
 حسین فیکار امذکون
 دایرو سکان بیان
 محمد شاهوم و ملیخشان
 سکول یه سکوی سرین
 پری سکول یه سرین
 چپه ماد ده نظرشون
 هشاله خد خطبوشون
 لعلیده بادشاه پینه هاله
 ماجو خینه ده زیر هاله
 ده آس پییه عن داکله
 پا دزه بازیها که داکله
 و ده یه سکله پا بهره
 مایه و سکله پنداشته
 داخنی لوبنیه تا پنداشته
 عیشه تعالیک فیلی قاء
 پییه رایی بیا بیدا
 بیا بیا اساد بادشاه بیان کله
 چیخیام دعوی و دندکی
 بیا ده آس پییه عودا ایکله
 حشام خو جده بیلله ایکله
 اووس لانه معلق شوی دجنه
 دیگری و مسلمان و پنهان

هوتكاندان



د

عبدالغفار هوتك



سریزه، سمون او سپرنسی



د

حبيب الله رفيع

٢٠٠٠/١٣٧٩

کتاب پېژندە:

هوتكنامه	:	د كتاب نوم
عبدالغفار هوتك	:	ويناوال
حبيب الله رفيع	:	سربيزه، سمون او سپرني
احمد ويس وردگ	:	كمپوزر
زكي الله رفيع	:	د پښتى ميناتوري
پښتو یون (نيويارك، امريكا)	:	څېروونکي
دوهمه کړي	:	د خپرونو لري
د افغانستان د کلتوري خدمتونو اداره	:	د چاپ چاري
پېښور، پښتونخوا ۸۴۱۷۴۹	:	د چاپ کال
۲۰۰۰/۱۳۷۹	:	د چاپ خاي
ملت پرس، لاهور	:	

يادونه او منه

دا

په پانو کښې

پېړه وړه خو په مانا کښې

پېړه لویه رساله چې زموږ ذ ملې تاریخ

يو روں باب پکښې نفښتی د ګران لطیف جان

بابی په څانګړي سپارښت او څاني لګښت خپره

او ستاسو لاسونو ته د دررسېدو جوګه شوه.

چې په مینه منه تري کوم

او دا ټکنوري خدمت

بې

ستایم!

"ع. رفیع"



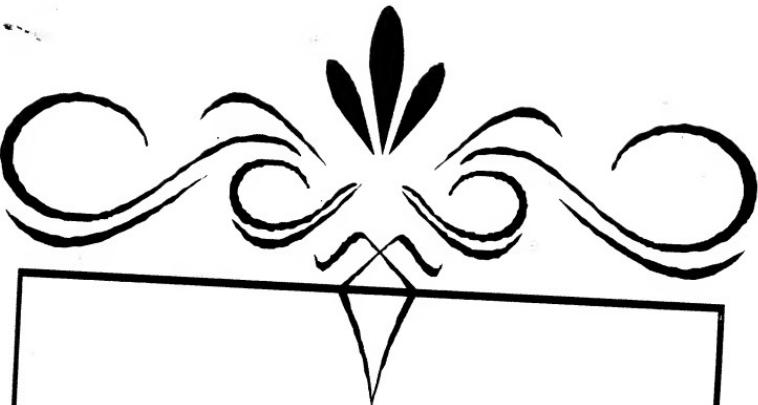
پښتو یون

پښتو یون د هوتكامي په خپرولو سره خپل یون ته دوام
ورکوي، مورب خوبن یو چې بيا د هوتكې دورې د یوه ورک تاريخ
له خطې نسخې نه خاورې خندو او ستابو مخې ته یې بدرو.
د پښتو یون لویه هڅه هم داده چې تاسودرنو لوستونکو ته د
خپلې ژبې، ادب او تاريخ په اړه نوې او په زړه پورې برسيرونې
وراندي کري او له دې لاري د خپلې ژبې او ادب ورشو پراخه او
لا سمسوره کري.

پښتو یون د ټولو پښتو یون دی مورب ستابو رغنده لارښونې،
مرستي او اندونه په مينه منو او د پښتو په یون کښې به په ګډه یون
کوو!

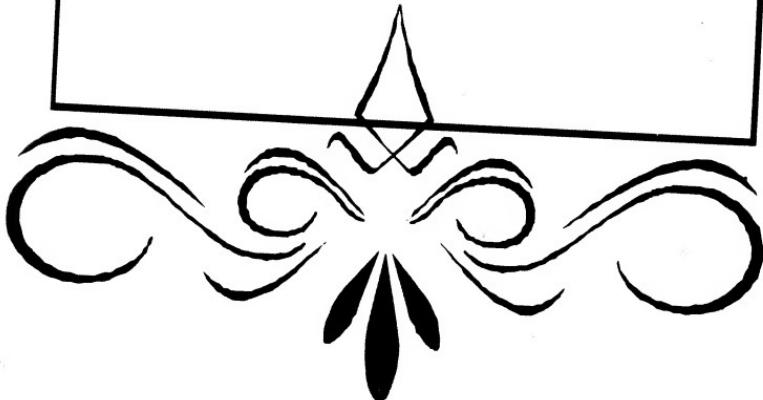
په مينه

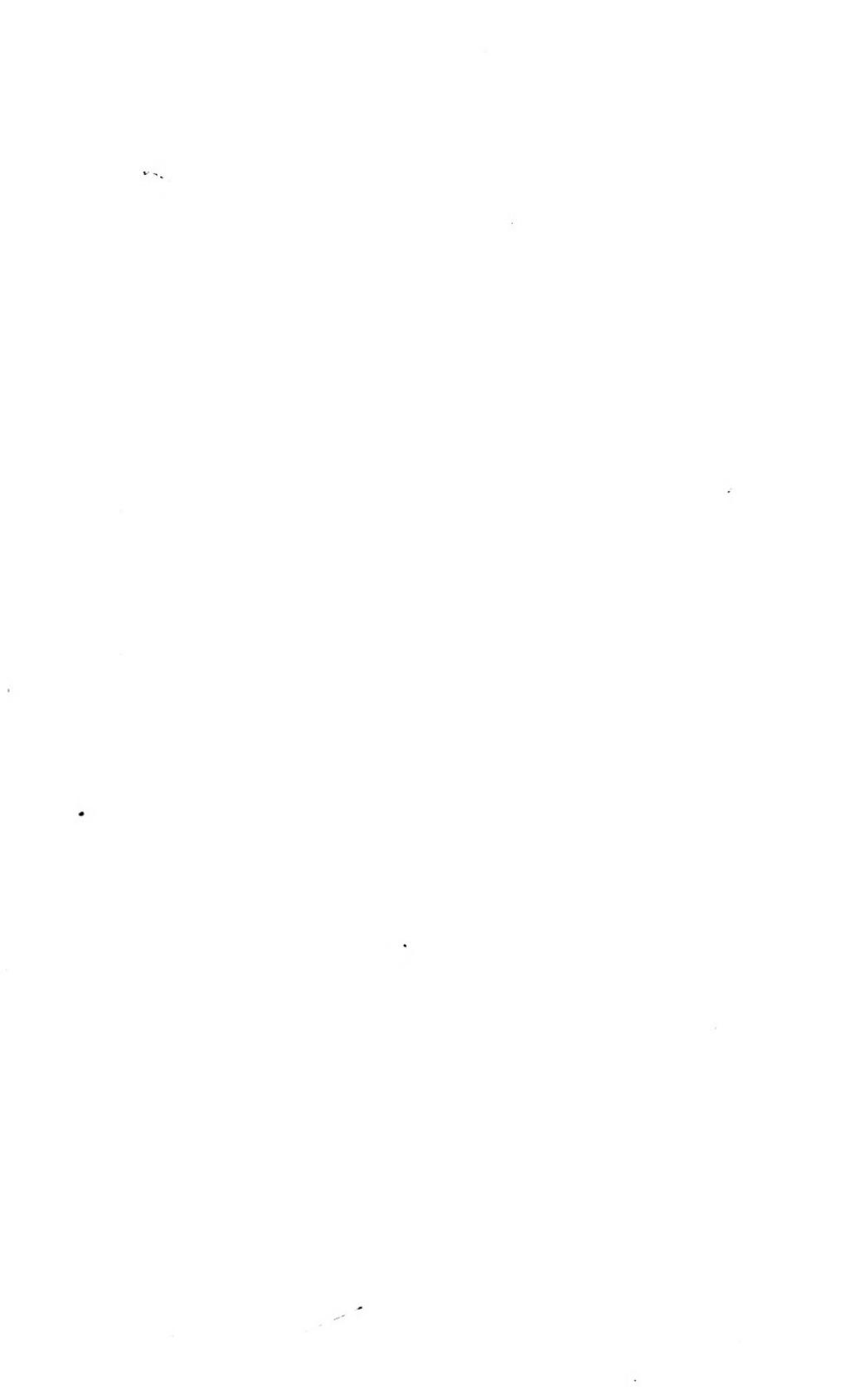
د "پښتو یون" منځی
فاراکوې، نيويارک



الطباطبائي

سریزد





دا ڪتاب

ما او گران زلمي هپوادمل به هر کال د هپواد بېلا بېلو
ولایاتو ته گن سفرونه درلودل، په دې سفرونو کښي به مور
غوبنسل چې د هپواد بېلا بېل ولایات ووينو، ګلتوري
خانګرنې يې مطالعه کړو او د خلکو په کړو- وړو او راشو-
درشو خان خبر کړو او د پخوانو شاعرانو په باب معلومات
راغوند کړو خولوي هدف به مو په دې سفرونو کښي د
پښتونسخو د نادر و کتابونو پیدا کول او خرك لګول وو
د واره به په کال کښي دوه درې خل کندھارته تلو، یو
دوه خل به په کال کښي غزنې ته تلو، ژمۍ به لغمان او

ننگرهار ته تلو او کله به مو پروان، کندوز او نورو ولاياتو ته
هم پېښه وکړه.

مورد به په دی سفرونو کښي د هر ولايت فولکلوري او
سيمه ايز خواره خورل، د محلی سندرغارو د اولسي سندرو
پتني به مورانيولي او د پښتو خطني نسخي او زاره چاپي
كتابونه به مو په لوره بيه پيرودل او د معاش خصوصاً حق
الزحمو پيسې به مو په دی لاره کښي لګولي.

په ۱۳۵۵ کال کښي مود محمد هوتك د سيمينار له
پاره ترتيبات نيولي وو، نود نويو موادو د موندلو په لټون
مود هوتكو سيمو ته مخه شوه، د همدي سفرونو په لړ
کښي دواړه د ۱۳۵۵ کال په اوږي کښي د کلات سیوري ته
زما د درانه دوست خان امان الله خان هوتك کره ولارو، د
خان صاحب کور په بدین نومي کلې کښي و په سبا يې زه له
خان صاحب سره د دوى په موټر سیکل له بدین نه مرغې ته
روان شوو او غوبنتل مو چې د پښتو د نامتو شاعر جانان
هوتك له خېلخانې کره دده راپاتې قلمي آثار و ګورو او
څرنګه چې خان صاحب پېژندګلوي ورسره درلوده نو زموږ
هيله وه چې زموږ د اړتیا وړ کتابونه به راهم کړي، د سره
غره په تاریخي غابني مرغې ته واونښو هله د جانان هوتك
له کروسیانو کره ورغلو، د پښتونولی له غوبنتنې سره سمه
مېلمه پالنه يې وکړه، د کتابونو او نسخو په رابنودلو کښي
يې هم لکه د ئينو خلکو چې عادت دی پلمي او بهاني ونه
کړي، په اخلاص يې رواخيستل، ما پنځه شپږ پښتو
نسخي تري راخونې کړي او يو د پښتو دې مهم ليک لاس

ته راغى چې دوست محمد د بى بى صاحبى په نامه لىكلتى
و، خان صاحب يو خې پىسى هم ورکري چې ترنه او نو
وروسته يى واخىستى او بېرتە په خپلە وھلى لاره راروان
شۇو.

بېرتە چې راستانه شوو ھېوادمل چې د خان صاحب لە¹
يوه تېبرە شينواري هوتك سره پاتى شوی و، زېرى راباندى
وکړ چې د هوتكو مهم قلمى تاریخ يى موندلی دى، دا
تاریخ د شينواري هوتك په کور کېنى و ئۆكە دى لە ادب
سره اشنا او پلار يى حنيفىخان هوتك د پېنتو شاعر او د
سېمى مخور او مشر و خو ھېوادمل صاحب كىسه کوله چې
دا كتاب په ڈېرە بى اعتنایى د چرگانو په کفالى كېنى
پروت و چې ده تە شينواري خان هوتك لە هغې خايە
رايىتلى او ده تر مابنامه بنې خواري پرې كړي وە، پاك
کړي يى و او د تاریخ برخه يى لوستې وە. خان امان الله خان
هوتك چې د ليکوالى او بده سابقه لري او يو ذوقمن او د
كتاب شوقمن او لېوال دى، كتاب واراوه راواړاوه خو په
پاي كېنى يى وویل: دا خو ھېر مهم كتاب دى دا باید
همدلتە وسائل شي، بى بى سې تە يى بایدد پیدا کېدو خبر
ورکړ او بىا وروسته د يوي اکېدمى يا ھلي لە خوا کار
پرې وشي، په ھېوادمل ڈېرە سخته تمامه شوھ خو چاره نه
وە، ورسره ومومنله چې كتاب دې همدلتە وي، په لازم وخت
كېنى به يى بىا چاپ تە اقدام وکړو. كتاب لە خان صاحب
سره پاتى شو، په ۱۳۵۶ کال كېنى يى كابل تە راوري او
محترم استاد پوهاند رشاد تە يى سپارلى و چې هغه په

تاریخي پلتنی نومی کتاب کبني (له ۱۱۵ تر ۱۴۹ مخ... پوري) مفصله مقاله پري وليکله.

په افغانستان کبني د غوايhe خونپي کودتا هر خه و خورل
د دری د (آنوقتها را گو (گاو) خورد) اصطلاح لکه چې د
همدي وخت په باب ويل شوي وي، او له هغې خخه د محمد
هوتك سيمينار هم و چې ونه شو او ددي کتاب موضوع هم
همداسي پاتني شوه

زه هم د زندان او مهاجرت تر بېلاپلو مرحلو راتېر شوم،
هېوادمل هم او خان صاحب هم، يو وخت خبر شوم چې خان
صاحب جنوبی پښتونخوا ته رامهاجر شوی او د مسلم باع
په کمپ کبني او سېږي، مسلم باع ته ولارم خو هلته عجيبة
توكه راباندي وشه له یوه وردګ هلك نه مې پونستنه وکړه
ماویل د امان الله خان هوتك کور چېږي دی، هغه په کمپ
کبني یوه کورته بوتلم ويل "دا د امن الله خان کور دی"،
ماښام و، زامن یې راغلل ستري مشي یې راسره وکړل، ويې
ويل: پلار موښته، دوجي یې راته راوه او له کور نه بهر
یې په مېلمستون کبني ویده کرم خو سهار معلومه شوه چې
داد امان الله خان هوتك کور نه بلکه د امين الله خان هوتك
کور و خود وردګو په لهجه کبني امان الله او امين الله سره
ورته ويل کېږي او وردګ هلك دي کورته بېولى وم؛ دوی
خان صاحب پېژانده راته ويې ويل هغه د لورلايی د برغولي
په کمپ کبني او سېږي، په موټير کبني کښښاستم لورلايی
ته ولارم لازهړه وه، لور مازيګر و د برغولي کمپ ته
ورسېدم، پونستنه مې وکړه خان صاحب نه و افغانستان ته

تللى و، وخت مې ضایع نه کړ بېرته په همھفه ليني سوزوکي کښي چې تللی و م راستون شوم، زما او د خان صاحب د ليدو موضوع بل کال ته وئندېد، بل کال له يوي ډلي ملګرو: غرفال صاحب، توريالي صاحب، ننګيال صاحب سره زما د ګلستان د لیکوال دوست حاجي ولی محمد په موټر کښي له ګلستان نه د لور لايی کمپ ته ولازو، لار مو غلطه کړه د حاجي ولی محمد نازولي موټر له تېبرو او کندو کپرو ډکه لاره په ډېر تکلیف ووهله او تياره مابنام د خان صاحب کره ورسېدو، خان صاحب پر کورو، زموږ له رسیدو سره يې د لرغونو پښتنو د دود له مخيې مې (پسه) حلال کړ او په ډېر د رناوي يې زموږ مېلمه پالنه وکړه او له اوږدو کلو وروسته مو بیا ملاقات وشو، خان صاحب په خبرو- خبرو کښي زېری راباندي وکړ چې د هوتكې غور ځنګ د تاريخ په ليکلو بوخت دی، ډېر ژربه يې بشپړ کړي پېښور ته به يې راوړي چې زه يې ورته چاپ کرم. په ۱۳۶۸ کال خان صاحب پېښور ته راغي، موبنوی په دې کال له تاکال نه حیات آباد ته تللی وو، په یوه خانګړې کوته کښي به دواړه کښنasto او د تاريخ کار به کېدہ ما چې خه نوي اسناد درلودل هغه مې هم خان صاحب ته حواله کړل خو یوه ورڅ له خان صاحب نه د کتاب مسوده او ماخذونه ټول په ریکشا کښي هېر شوي وو ورک شول، خان صاحب د مسودې د بشپړتابه له پاره بیا لور لايی ته ولاز، ماد هغه کتاب پښته تري کړي وه، ويـل راسره شته، په بیا راتلو کښي يې چې خپل یادبنتونه نوي کړي وو دا کتاب يې هم

له خانه سره را اورپی و، په خپل تاریخ (د خپلواکی لمر خرك) کښی یې لازمه استفاده تري کړي وه او نسخه یې ماته په اخلاص او مینه راوبختنله ما ډپره هيله درلو ده چې په دې نسخه کار و کرم او خپره یې کرم خود ژوند له کارونونه نه ورته خلاصېدم، تر دې چې تبر کال کاناډا ته رهانېدم بیا مې هم پر دې کتاب کار نه و کړي، یو خل مې نسخه راسره راواخیسته خود سفر په وروستیو مرحلو کښی یې له وړلو نه پینېمانه شوم، ځکه ډپره زره نسخه وه ما ویل په تلاشیو کښی رانه ضبطه نه شي، د تلو په وخت کښی مې نسخه په هفو کاغذونو کښی کښېښو ده چې ددي نسخې غوندي مې د تلو په وخت کښی بېرته کښېښو دل، دا ټول کاغذونه مې له اوښی کره پرېښو دل او خپل وراره ذبیح الله جان ته مې تینګار و کړ چې زما دا کتابونه خوندي وساتي او خوک غرض ورسره ونه کړي، خه وخت وروسته ذبیح الله جان هم کاناډا ته راغى، د خپل کاغذونو پوبنتنه مې تري وکړه ویل خوندي مې اینې دی خو کله چې سې ژمۍ بېرته له کاناډا نه راګلم، دمه مې لانه وه کړي چې له خپلې خښېښي کره مې په خپلو کتابونو او کاغذونو کښی د کتاب لټيون پیل کړ، هغه کاغذونه چې ما تبر کال د سفر په وخت په وروستیو شېبو کښی پري اینې وو ژرژر مې پېلتل، کتاب مې پکښی ونه موند، یو خوک مې ذهن ته راغى چې حتماً نسخه به هغه اخیستې وي، کورته یې ورغلم، کتاب مې په نظر رانګي خو بالآخره مې ورته وویل چې زما داسي یو کتاب تا اخیستې خو هغه وویل مانه دی اخیستې، زما دعوه او دده انکار

چې نتيجه يې ژور خپگان وه، بله ورخ په خپلو کتابونو
کښې گرځدم يوه تړل شوې دوسيه لاسیته راغله چې پرا مې
نسته نسخه يې په منځ کښې په يوه بله کڅوره کښې اښې
وه او معلومه شوه چې دا کار مې ورآره زما ده پېښګار له
امله کړي او کتاب يې، بنه خونهدي کړي و، د نسخي له پیدا
کېدو سره مې لاري نېږي شوې، خوشاله شوم او د نسخي په
رانقلولو مې پیل وکړئ که ګران لطيف جان باي راته ويلی
وو چې د چاپ لګښت يې پر نما.

دانسخه تر دومره اوږدو ماجرأو، وروسته زمالاس ته
راورسېده خو هپوادمل صاحب چې پیدا کړي يې وه او س
هم تري محروم دی نو خکه زه دا متن ستاسو لاسونو ته له
دررسېدو سره د محترم خان امان الله خان هوتك او ګران
زلمي هپوادمل له نومونو سره تړم، که هپوادمل موندلې نه
واي او خانصاحب ساتلي نو او س به دا تاريخي متن په منځ
کښې نه و.

ګرانو لوستونکو تاسو به خه واي، چې زه له کوم خای نه
راروان شوې وم، چبرته ورسېدم او هدف مې خه دی؟ زه
سفرنامه ليکم، خاطري ليکم او که د ینوه متن سرزيه؟

هوادی سرزيې د علمي څېښې پر خای همدومره
تفصيلات غوبنسل او همدا تفصيلات تاسو ددي اثر ارزښت
ته متوجه کولاني شي، خکه دا اثر د هوتكود تاريخ په باب
نوې خبرې لري، کورني روایات لري، نوي تکي پکښې
رابرسېره کېږي او خصوصاً ددي دورې د پېښو په زړه پوري

او تراوسه پت سیاسی اړخونه را برسپره کوي نورائي او سن ددې نسخي په لیکوال، متن او محتوياتو خبرې کوو:
دا تاریخ په حقیقت کښې د عبدالغفار هوتك نومي ورک
نومي شاعر د کلیاتو یوه وره او نیمګړې برخه ده چې
تفصیل یې دasicې دی:

نسخه ۲۰ سانتي متره سور او ۳۲ سانتي متره اوږده
لري چې د متن کچه یې $10 \frac{1}{2} \times 22 \frac{1}{2}$ سم ده خود خینې
پانو په حاشيو کښې هم بیتونه لیکل شوي دي او د هر مخ
کربنې یې نولس دي. لومرۍ یې د مردف دبوان برخه ده چې
اتيا پاني لري او د غزل او قصیدو په فورم کښې شعرونه
پکښې راغلي دي چې شمبر یې تر دری زرو بیتو اوپري.

دوهمه برخه یې یوه د لنډ بحر مثنوي ده چې د شهيدانو
د کرامت او سعادت په باب د پنځو داستانونو په بنه ده او
عبدالغفار له کوم فارسي کتاب نه په پښتو راپولې چې
۳۸ پاني یې نیولي او وریسي په همدي لړ کښې د رښتنو
عاسقانو خو حکایتونه دي چې ۱۴ پاني یې نیولي او
مجموعي شمبر یې شپږ سوه بیتونو ته رسپري. په دي ټولو
حکایاتو کښې عبدالغفار هوتك خپل مشاهدات او
احساسات هم ورگله وي او تصرف پکښې کوي چې په دي
ترتیب وچه ترجمه نه ده.

بیالس پاني د مخمس په توګه مناجاتونه، نعتونه،
دعاوي او الفنامي دي.

د نسخي د پاى اته پاني د هوتكو د تاریخ پاني دي چې
له بدې مرغه وروستي پاني یې لوبدلي او له منځه تللې دي.

عبدالغفار هوتك د تيمورشاه دراني (١٢٠٧ - ١١٨٦)
 او شاه زمان دراني د واكمني په وخت (١٢٠٧ - ١٢١٥ هـ ق)
 کبني ژوند کاوه او همداوخت يې شاعري کوله:

کل پښتون يې په آرام که
 د تيمور نبه پا د شاهي ده

دا غنzel چې ماتی سارکه
 هفه میاشت د رمضان و
 چې مې دا وصف دیارکه
 هفه کال خرزگه ودان و
 ملک اباد په یارانو شو
 مهریانه پاک سبحان و
 رنگارنگ ګلونه زرب که
 شاه زمان زموږ سلطان و

دا چې ده د تيمور شاه او د شاه زمان د پاچاهی په دورو
 کبني شاعري کوله نو اتكل کولاهي شو چې د ۱۲ هجري
 پهپه په وروستي نيمائي کبني د احمد شاه بابا د پاچاهي
 په وخت زړپدلى او دا وخت د رشد سن ته رسپدلى و
 دی په شاعري کبني د رحمان بابا عقيد تمند، دده
 پیروي يې کوله او خان يې دده نایب ګانه:
 په افغان کبني شاعران تر حساب تپردي
 عبد الغفار ده د رحمان شاعر نایب

او کله چې د رحمان بابا په پیروی کښې ناکام شیوی نو
بشبې نقل يې ترې کړي

اسمانونه به خدای نه وو پیدا کړي
کل عالم د محمد په روی پیدا

يا:

ستاله عشقه مې په سرکښې چغهاردي
ګویا مېشت مې پر سر شهر قندهاردي

يا:

سرزما ، عینان زما . واړه تر تا جار شه
واړه تر تا جار شه . سرزما عینان زما

تردي چې د دېوان تر نيمائي زياته برخه يې د رحمان
بابا په پیروی لیکلې او د همده مطالب او الفاظ يې پکښې
راغبرګ کړي خوبې خوندہ کړي دي .
عبدالغفار هوتك پر شاعري سرپېره د تصوف او طریقت
منډونه هم و هل او د تصوف د قادر یه طریقې پیرو و :

بسې مرشد ده هېڅوکه نه رسنې تریاره
محى الدین عبد القادر مرشد زما

او په دې طریقه کښې خپل پیر د حافظ جمال په نامه
يادوي:

حافظ جمال د غفار پیر ده
مدد ورکړي خرقه پوشه

د عبدالغفار هوتك شاعري متوسطه ده، د سبلابونو په
 شمپر نه پوهېږي، له همدي کبله يې په شعر کښي لنډي او
 او بردي مسرى سره راغلي دي خوزياتي غزلې او نیوره وینا
 يې په طبيعي او غير ارادي توګه په تول برابره راغلي او
 عيboneه يې لړ دي خوبیاې هم شاعري شاعرانه بسکلا ډېره
 لړلري او د مضمون نوبت نه پکښي ليدل کېږي.
 همدا راز د ردیف او قافیې په برخه کښي هم زياته
 گډوډي تري کېږي او تر قافیې وړاندې ردیف نه
 مراعاتوي:

ستا په سترګو مین شوی ده زما دل
 یوار ستا په مخ خوشاله کړه زما دل
 دا هم د عبدالغفار هوتك یوه غزله

تا په مخ باندې ملنګ کرم
 څکه خسوی او نس د پنګ کرم
 ماه رویه کل رنګينه
 رنګينه دی په خپل رنګ کرم
 ستا بشرمي نه هېږدې
 محبت په وینورنګ کرم
 معشوقو په سرخونې که
 زه خپل سرو یارتنه ننګ کرم
 بې حسابه نبايس ته دی
 بېلتانه يې په زره تنګ کرم

د يار له مخه پلۇنیسى
 رقىيغانو سره جىڭ كىرم
 وغفارتە مخنىڭكارە كېرى
 ستاپە مخپسى آهنگ كىرم

ددى كلىات د تول متن ياد حاشيو كاتب دروبش نومى
 دى چى پە قام اسحق زى دى پە ئىينى حاشيو كىنى د ولى
 محمد پە نامە يو مربع مهر هم لري چى سنه يى ۱۳۰۸ ده
 او بنايىدا يى د مالك مهر وي

د عبدالغفار هوتك د كلىات د تاريخ برخه تول ۳۳۳
 بىتونە لري چى ئىينى پكىنى تكرار هم دى دده نور دپوان
 د شاعرى پە نسبت د تاريخ د بىرخى شاعرى دېرى گۈدە او
 ماتە ده او هم د كتابت گەنە گەنە لري ئىينى بىرخى يى پە
 حاشيو كىنى لىكلى شوي چى تسلسل يى دېرى پە تكليف
 ساتل كېدای شي.

پە هر حال مالە همدى واحدى، نىمگىرى او لە ستونخۇ
 دكى نسخى نە دا متن ترتىب كرى ئىكە د متن تارىخي
 ارزىبت او اهمىت د هەفە ادبى ارزىبت كم اھمىتە كوي نو
 ئىكە مى يى متن د چاپ لە پارە ترتىب كر.

د كتاب مثنوى معمولا اته چە يىزە د خو كله كله
 چىنى مسرى ترى دوولس چە يىزى شوي چى د شعر
 تسلسل او بحر يى مات كرى دى، ما د منظوم متن د سىدۇز
 د كېنلارى لە مخى تر وزن زيات سېلاپونە پە ولارو لىندىرۇ
 [] كىنى نىولي چى لوستونكى تە د بىت سېلاپى زىاتوالى

ورښي او چېرته چې سېلابونه کم دي او ما کلمې يا جملې پکښې ورزیات کړي هغه مې په نوکي لينديو) کښې نیولي چې لوستونکي ته خرګنده شي چې دا د متن مصحح د شعر روانلو له پاره پکښې ورزیات کړي دي همداراز: په دي برخه کښې له کاتب نه هم ګله ودی شوي له یوې پانې نه یې یوې بلې پانې ته بې له نخښې او اشارې مطالب بېولې، ما هڅه کړې چې ارتباط یې پیدا او بیتونه سره مسلسل کړم.

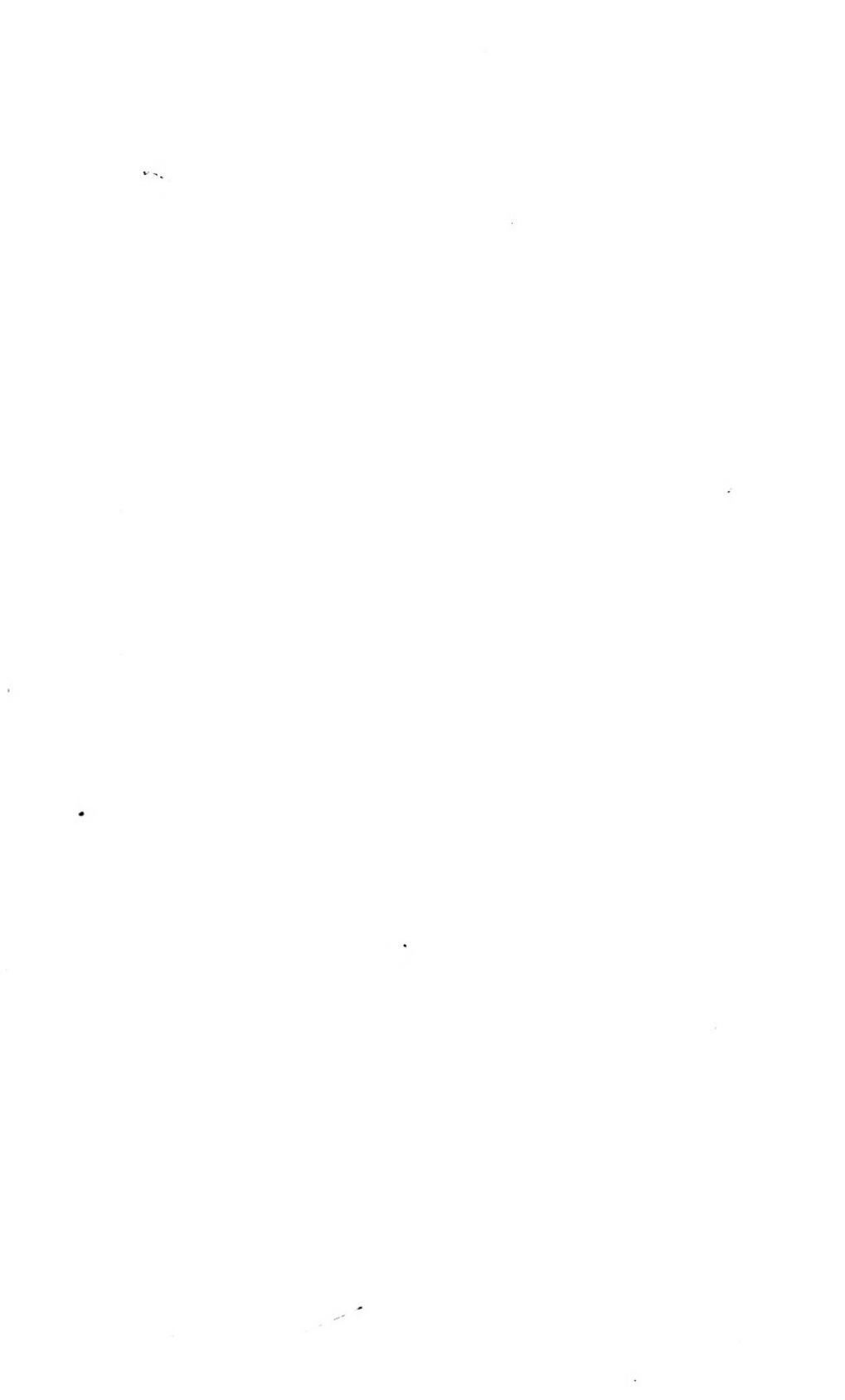
په هر حال دا متن د موضوع له پلوه ډېر ارزښتنيک دی چې د هوتكود تاريخ په باب ډېرنوي تکي او مطالب لري خود شکل له اړخه ډېر وران، ويچار، نيمگړۍ او ګوډه مات دی او چاپ ته چمتو کول یې ډېر ستونخمن او کړاو من کار و، او باور دی چې اوس هم ډېري نيمگړتیاواي لري، ماتر خپله وسه زيار پري ګاللى، دا دی ستاسو مخي ته یې بدم، د نيمگړتیاوه له امله بخښنه غواړم!

په مينه

حبيب الله رفيع
پېښور، پښتونخوا
۱۳۷۹/۴/۱



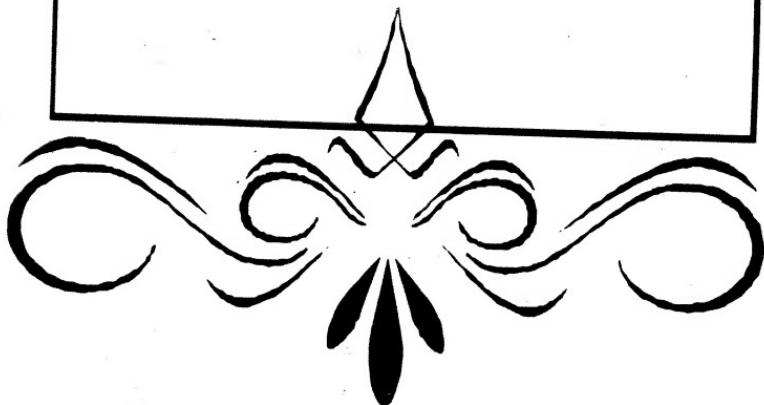
میرویس نیکه دوینا په حال کی





الكتاب المقدس

متن





بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

[۱]

الحمد لله على دين الاسلام
دروع بي پر محمد، هم سلام

[۲]

هم پرآل، پر اصحابانو
دنبي پر عزيزانو

[۳]

عبدالغفار كوي بيان
چي بي واروي افغانان

[۴]

د غازی سانو کرم خبری
 دا خبری دی نادری

[۵]

د غازی سانو عجب کار
 جلات سان دی د کفار

[۶]

[او] شهادت ته دوی هوس که
 و کفارو ته یې قصد که

[۷]

پېش تېر شوی دی غازیان
 د هفوتبه کرم بیان

[۸]

دوی زم ورده مش ران
 ورد دوی فرزندان

[۹]

په قندرار کېبې ډېر گورجیان وو
 چې رعيت یې افغانستان وو

[۱۰]

دوی (وو) واړه ش را بیان
دېر ب پی ح ده ظالمان

[۱۱]

د دوی مش ر شاہ ن واژو
لور په لور یې ب د آوازه

[۱۲]

د ده ظ م و ب پی ش انه
ښادي ولاړه ل ه افغان

[۱۳]

باندي زيات یې کره ظلمونه
خنې غونته ی پېغلي ی نجونه

[۱۴]

[په] خا کښي (یې) واچول مېروونه
کوچي، بغره وو [سره] وروونه

[۱۵]

با کرزي وو دا خوانان
ژوندي پت کره په خهان

[۱۶]

حاجی میر خان چې شو خبر
 په ژړا شو، چشمان تر

[۱۷]

[یا الله] زما لاس کړي پرده بر
 [تر تبغ مې وکنای] د ګرجي تمام قبر

[۱۸]

پستانز _____ واره حیران وو
 چې پر ملک د خراسان وو

[۱۹]

نور روان حاجی میر خان شو
 مخ پر لورد اصفهان شو

[۲۰]

شاه حسین په هغه آن کښې
 وو بادشاه په اصفهان کښې

[۲۱]

عرض یې وکه پر بادشاه:
 "شاهه کوم د زمودن کنه؟"

[۴۴]

شـاـهـنـواـزـ دـيـ رـاـسـ تـولـىـ
دـرـسـتـ پـيـتـ وـنـ يـيـ دـهـ نـتـلـىـ

[۴۵]

دـسـرـکـوزـ يـوـغـوـبـيـ خـورـينـهـ
يـاـشـرـابـ [ورـ] بـانـدـيـ نـوـثـيـنـهـ

[۴۶]

سـلـ سـلـ نـجـونـهـ خـنـيـ غـوـارـيـ
پـسـتـانـهـ پـهـ بـارـ بـارـ ڈـارـ

[۴۷]

داـ سـورـ اوـرـ پـرـ مـوـرـ بـلـ بـرـيـ
ھـبـخـ سـاعـتمـ نـهـ تـبـرـبـرـيـ

[۴۸]

رـعـيـتـ يـيـ وـارـ خـوارـ کـرـ
پـهـ بـلاـيـيـ گـرفـتـارـ کـرـ

[۴۹]

دـيـ کـافـرـ بـيرـتـهـ طـلـبـ کـرـهـ
مـوـرـهـ خـلاـصـ لـهـ دـاـغـضـبـ کـرـهـ

[۴۸]

دغه ملک و موره را کرده
له ظالمه تبراه کرده

[۴۹]

هر چې ستا مالیمه ده واره
پردا خای (یې) له مور غواړه!

[۵۰]

غه بادشاهه ورتنه خواب که
د حاجي زره په کباب که

[۵۱]

پرسنی ظلهه رو ده
نه چې مورله ناروا ده

[۵۲]

هر سني چې په عذاب که
زمور په دین کښي دا ثواب که

[۵۳]

چې دی وايې ته هغه کره
هېڅ مانه ورخنې مه کره

[۳۴]

حواله ی بـلـی قـبـلـه
 چـبـی دـی کـرـی هـغـه کـوـئـی!

[۳۵]

نور حاجی ورتـه حـیرـان شـوـ
 لـه بـادـشـاـهـه روـی گـرـدـان شـوـ

[۳۶]

نور حاجی کـاغـذـتـیـارـکـه
 دـبـادـشـاـهـه حـالـیـ اـظـهـارـکـه

[۳۷]

یـوقـاصـدـیـ بـنـورـروـانـکـه
 حـالـیـ درـسـتـ وـرـتـهـ بـیـانـکـه

[۳۸]

دـیـ رـوـانـ دـحـجـ پـهـ لـورـشـوـ
 نـاـامـیدـدـشـاـهـلـهـ کـورـشـوـ

[۳۹]

حـاجـیـ انـگـوـپـیرـ مـحـمـدـ جـانـ
 پـسـیـ وـلـاـرـلـهـ خـرـاسـانـ

[٤٠]

ملاقی پر بیت الله شو
بوبله ته گویاشو

[٤١]

[له غه پس] مدینی لره روان شو
[وزیارت وته] دنبی آخر زمان شو

[٤٢]

عرضی و که پرسول
له کافره ی و مول

[٤٣]

پر اسلام ظلم بسیار شو
زماستا پر بور رفتار شو

[٤٤]

امت ستدی یار رسوله
ته کری خلاص له دا جهوله

[٤٥]

له کافره مور امان کره
عرض و خدای ته زمور په شان کره

[٤٦]

نور الله پری مهربان شو
عرض قبول دده په شان شو

[٤٧]

حاجی انگو و بیل و خان ته
زه به نه خم خراسان ته

[٤٨]

مگر جنگ کری له گورجیانو
نه گه کری د افغانیانو

[٤٩]

چې مغول به نجونه بیایي
وی به موږ وقت نمایي

[٥٠]

خان به بدرا معلوم بېرى
بې ننگی زموږ ظاھرې

[٥١]

مگر جنگ هلتە اظهار کری
دا کافر به تار په تار کری!

[०८]

دہ وبل: "دا دی زمـا قـمـا مـوـی
دا قـمـمـی دی محـکـمـا مـوـی

[०३]

که مور غل و تر که موره
نور می جنگه سرہ گوره!

[०४]

نور دوی کور ته راروان شوه
خودا خل یه خراسان شوه

[oo]

نوری و کم مصلحت
راخی جنگ کری په غیرت!

[०७]

نوری ب قول کره مشهـران
همـه واره عزـیـزان

[ov]

دوبیہ تول پے مصلحت شوہ
و کفار تھے پے غیرت شوہ

[۵۸]

لے کفارو بے مورد جنگ کرو
چی خپل خان په وینور نگ کرو

[۵۹]

یابه مورد شہیدان شو
یابه پاتی په امان شو!

[۶۰]

هم وارو دا خواب که
دا خواب بی په صواب که

[۶۱]

مورد بے سرکرو ستاد و راندی
د اسلام پر سیرت بساندی!

[۶۲]

هم واره بنه خوانان وو
دوی اکثر پهلوانان وو

[۶۳]

وو په شمار اووه سوکس
داسی خوک دی لے دی پس

[۶۴]

و"دہ شـبـخ" وـتـه رـوـان شـبـخـوـه
برـاـبـرـ پـرـ کـافـرـان شـبـخـوـه

[۶۵]

نـرـ صـبـاحـ(پـورـیـ) دـوـیـ جـنـگـ کـهـ
پـرـ کـافـرـوـ(یـسـیـ) خـایـ تـنـگـ کـهـ

[۶۶]

دـتـ وـپـکـ وـتـکـ هـارـ شـبـخـوـه
دـوـیـ لـهـ خـوبـ خـخـ بـبـدـارـ شـبـخـوـه

[۶۷]

غـرـزـیـ وـکـاـوـهـ هـوـتـکـ وـ
مـهـ وـبـرـبـرـیـ لـهـ تـوـپـکـ وـ!

[۶۸]

دـهـ وـبـلـ: "رـاـکـهـ خـدـایـ کـافـرـ
پـهـ مـدـدـ دـپـاـکـ سـرـرـوـرـ!"

[۶۹]

نـورـ دـتـوـرـوـ شـرـنـگـاـ شـرـنـگـ شـوـ
دـهـوـتـکـ، دـگـورـجـیـ جـنـگـ شـوـ

[4 •]

هـر هوـتـك لـكـه زـمـرـي
پـر کـافـرـبـی شـوـبـرـی

[۲۹]

تر صباھ يې کرھ گوزارونه
د کافرو پر ځانونه

[44]

درسته شپه چې دوی دا جنګ که
د هم افغانو ننګ که

[۴]

حاجی انگولکه زمری
پر کافر یی و غرڑی

[۴۸]

دیر کفار کرده دوی مردار
باندی نه وش و مدار

[40]

دلوار برابر رددک پر ۵۵ میلیمتر از گوهدلاور

[٧٦]

حاجی میرخان ویل: "هونکو!
 حاجی [ائکو] واخلئ له مردکو!"

[٧٧]

نور ده وویل اکاته:
 "ولار به نه شم وهیخ خواته"

[٧٨]

چې زه ولار شم له میدانه
 جنگ به خوک که زما جانه!"

[٧٩]

جنگ (یې) وکه په غیرت
 ساندي مات که عمارت

[٨٠]

شاهنواز یې نور حیران که
 نور هونکو وندیوان که

[٨١]

نور مرادي که دی مردار
 چې پری وکساوه گوزار

[۸۳]

حق تعالی شو مهربان
پر غازی حاجی میرخان

[۸۴]

دبر مالونه ووبی شمار
پلاتی شوی لنه کفار

[۸۵]

چې دا فتح (یې) روزي شو
نور خوشاله خوشالي شو

[۸۶]

قندھار وته روان شو
(ور) داخل په به رخان شو

[۸۷]

قندھار کېبې دوى ارام که
کل افغان ورته سلام که

[۸۸]

سندل میرزا چې (یې) خبر که
پاره (یې) دده خیگر که

[۸۸]

یار محمد یې کە خبر
 لە لىسک سرە شوبدر

[۸۹]

گورجیانو و کاوه غیرت
 د جنگ یې و کە مصلحت

[۹۰]

"لە یار محمد سرە جنگ کرو"
 "دا میدان پە وینورنگ کرو!"

[۹۱]

بلوخيان هلت بس يار وو
 مير عبدالله د هوتك يارو

[۹۲]

عبدالله ويل: "يار محمد
 تابه باسم لە دا حىدە

[۹۳]

و گورجي تە (يې) خواب كە
 د گورجي زە يې كىاب كە

[۹۴]

له یار محمد خخه خه غواړۍ
 حاجی میر خان ورپسې غواړۍ!

[۹۵]

یار محمد دلاوره
 د حاجی [انګو] دی برادره

[۹۶]

یار محمد راغبی ترکه
 د گورجیانو مخ شه توړ

[۹۷]

(دا) گورجی شه را روان
 په جنگوونه د افغان

[۹۸]

نژدی شه و قندهار
 و جنگو ته شه و تیار

[۹۹]

د مغل، د افغان جنگ شه
 میدان بیا په وینورنگ شه

[۱۰۰]

(د) د تورو شرنگا شرگ شو
د گورجی، د هوتك جنگ شو

[۱۰۱]

هوتك [او] جنگ و کا بسیار
دبر گورجیان یې کرده مردار

[۱۰۲]

نور (یې) پېرپسود دا میدان
پە دوتله لکە سگان

[۱۰۳]

پە قمچین وھی اسان
خی پېرلەم ورد اصفهان

[۱۰۴]

(د) عرض وکساوه گورجیانو
شاه نوار مرکە حاجیانو

[۱۰۵]

بادشاه وویل لە قەھرە
لسکر و باسئى لە بنەرە

[۱۰۶]

بادشاهه و کاوه غضب
امیران یې کرہ طلب

[۱۰۷]

(لوي) لشکر کانئ تيار
خئ پر لور د قندهار

[۱۰۸]

سفر سالاري یې که تعين
دپر لشکري یې که معين

[۱۰۹]

دقنهار پر لور روان شو
دي داخل په خراسان شو

[۱۱۰]

و قندهار و ته نژدی شو
د جنگو په منصب یې شو

[۱۱۱]

حاجي ميرخان ويل ياران!
مغل راغي په سامان

[۱۱۲]

مغل راغے رانے زدی
جنگونے کانئ په نیزی

[۱۱۳]

همشہ یې سرہ جنگ و
هم په تورو، په خدنگ و

[۱۱۴]

هره ورخ کبپی کرہ جنگونے
پرپک ول بے یې سرورونه

[۱۱۵]

یوکال یې سرہ جنگ و
پر اسلام د حاجی ننگ و

[۱۱۶]

دا حاجی ولکه شیر
پسپی کبلی وہ شمشیر

۱۔ اصل د اسلام پر حاجی ننگ و

[۱۱۷]

پریک وول بـه یـبـی سـرـونـه
 دـکـفـارـوـ خـونـرـبـزـونـه

[۱۱۸]

دوی پـه شـبـه تـلـه گـورـبـزـان
 مـالـیـبـی پـرـبـنـوـ(د) پـرـمـیدـان

[۱۱۹]

پـه مـالـوـیـبـی هـوـتـکـ سـبـرـشـوـه
 دـمـغـوـلـوـ زـرـوـنـه زـبـرـشـوـه

[۱۲۰]

قـوـلـ هـوـتـکـ پـسـبـی تـیـارـشـوـ
 پـرـمـغـوـلـوـیـبـی نـاـتـارـشـوـ

[۱۲۱]

دـبـرـیـبـی مـرـهـ کـرـهـ پـرـمـیدـان
 غـهـ بـسـاقـی تـلـهـ گـورـبـزـان

[۱۲۲]

مـخـ پـه کـوـرـ هـوـتـکـ رـاـسـتـوـنـشـوـ
 (خـوبـنـ) خـوـشـاـلـهـ یـبـی ژـوـنـدـوـنـشـوـ

[۱۴۳]

د حاجي سلام يسي وکه
په سلام يسي زړگی بهه که

[۱۴۴]

مبـارـکـي يـسـي سـرـه ورـکـرـه
صدقـي وـفـقـير ورـکـرـه

[۱۴۵]

نور خوشـالـه خوشـالـي شـوـه
ياتـازـه مـلـمـانـي شـوـه

[۱۴۶]

حاجـي انـگـوـيـي نـورـروـانـكـه
اـيلـخـيـ(ـيـيـ) دـهـنـدـوـسـتـانـكـه

[۱۴۷]

حاجـي انـگـوـتـه لـكـه شـبـر
ورـغـيـ تـرـفـرـخـ سـيـرـ

[۱۴۸]

د پـادـشـاهـ سـلامـ يـسـيـ وـکـهـ
پـهـ سـلامـ يـسـيـ زـړـگـيـ بهـهـ کـهـ

[۱۴۹]

بادشاه پری مهربان شو
و بشرت به یپی حیران شو

[۱۵۰]

و حاجی ته یپی فیل ورکه
د حاجی زره یپی خوشتارکه

[۱۵۱]

بادشاه په بنکنار روان شو
بوشپر ورتنه عیان شو

[۱۵۲]

شپرد حاجی پرلور گوزار شو
حاجی د تورو پری گوزار شو

[۱۵۳]

زمیری شود و دوباره
بادشاه یپی و کرده ننداره

[۱۵۴]

شپته زره روپی یپی [شوی] مواجب
درست لنکر شو عجایب

[۱۳۵]

دوه لک روپی دېرہ، ملتان
بادشاہ ورکړه [و حاجی] وته انغان

[۱۳۶]

په زهرو یې شهید [حاجی میر] خان که
حُکْمَت یې [برادر] بیا عزیز خان که

[۱۳۷]

حاجی انگو [له هنده] بیا روان شه
د حاجی [میرخان] په مرګه کیان شه

[۱۳۸]

عزیز خان (او) یار محمد
دسمنی یې شوه بې حد

[۱۳۹]

شیطانا نو راهزنی ی کړه
د یار محمد یې دسمنی ی کړه

[۱۴۰]

یار محمد یې پری شهید که
ولحد ته یې رسبد که

[۱۴۱]

چې توضیح یې دا سې شان وه
واروه ته په داعنوان وه

[۱۴۲]

عزم خان جو ره حيله کره
دم رض یې بهانه کره

[۱۴۳]

یار محمد شو پری خبر
چې مرض یې دی ابتر

[۱۴۴]

دده وی و بنه رفیق
په اخلاق (او) په تحقیق

[۱۴۵]

ور طلب یې که وکور ته
هم یې وویل و موور ته

[۱۴۶]

گرد شاه نو ماند دا خوان و
چې راغلی له ایران و

[۱۴۷]

چې دی زوی د فتح شاهه
د صلاح انشت نمایا

[۱۴۸]

د ایران د شاه وزیره
ښه رفتار، به یې تدبیره

[۱۴۹]

دی په اصل کېښي عربه
شجاعت یې په عجبه

[۱۵۰]

قبلا
په ایران کېښي ترحد تهره

[۱۵۱]

له قصې چې ناخبردي
په تفصیل کېښي کوروکردي

[۱۵۲]

حکه نسب یې بدلوی خوک
عرب نه ورتنه وايسي خوک

[103]

دېر فـ هـيم وـ هـم دـانـاـوـ
پـه صـلاحـ کـنـبـيـ بـه رـسـاـوـ

[104]

شـ فـقـتـ دـيـمـارـ مـحـمـدـ
پـرـدـهـ بـانـدـيـ وـبـيـ حـدـ

[105]

ويـلـ: صـلاحـ خـهـ دـهـ اـيـ يـارـهـ؟
عـزـيزـ خـانـ شـوـ دـېـرـ بـيـمـارـهـ

[106]

چـيـ پـرسـشـ يـيـ زـهـ وـکـرمـهـ
کـهـ قـرارـ زـهـ کـورـ کـښـمـهـ؟

[107]

صـلاحـ خـهـ دـهـ؟ رـاتـهـ واـيـهـ!
داـ حـوـالـ رـاتـهـ وـنـمـاـيـهـ!

[108]

دهـ ويـلـ: زـهـ يـيـ وـبـیـکـانـهـ يـهـ!
اماـ پـوهـ پـهـ دـاـ حـیـلـهـ يـهـ!

[۱۰۹]

دغ _____ه تشن _____ه بهان _____ه ده
 چې يې کړي دا حيله ده

[۱۱۰]

ستا د سر دبمنسان دېردي
 په دا مکر کښې دلېردي

[۱۱۱]

تابه مړ که دوی له واره
 بې له درنګه، بې مداره

[۱۱۲]

ستا په تګ مې رضانه ده
 که باور دي زماپه خوله ده

[۱۱۳]

يار محمد نور سرکشي کړه
 چې له د خخه شوخي کړه

[۱۱۴]

"که زه کښېم په خانه کښې
 په دا هسې په بهانه کښې

[۱۶۵]

دا دبم ن زم ورہ چہر دی
 په فساد ک بی توں څل چہر دی

[۱۶۶]

بیابی جو په شی خبره
 هم پرم ورہ برابر ۵:

[۱۶۷]

"ورور یې تلی هندوستان ته
 وسلام ته د سلطان ته

[۱۶۸]

دوی ب دواړه شی یاغیان
 ولار پر لور د هندوستان

[۱۶۹]

خدای زده بیابه په دیدن یو
 که به بېل پربل وطن یو!"

[۱۷۰]

مور ی وویل: "فرزند ۵!
 ای زم ا د زره پیون ده!

[۱۷۱]

تھے بھے ما پھے زرہ خراب کری
درست صورت بھے می کتاب کری

[۱۷۲]

ستا پرنگ می رضانے ۵۰
غ_____م دی ڈپر د بلتانے ۵۵!

[۱۷۳]

بند بلتون د یار محمد
غم یسی ڈبڑیات و ترحد

[۱۷۴]

نور دوان پر دغہ لور شو
کرد شاہ پاتی پر کور شو

[۱۷۵]

چ_____ی دی ورغی دبوان ت_____ه
پ_____ه پرسش و عزیزخان ت_____ه

[۱۷۶]

پ_____ه هفھ آن ی_____ی دی بندی ک_____ه
ھ_____م ی_____ی مر داسی دستی ک_____ه

[۱۷۷]

پری خونی بیا عزیز خان شو
مخ تورن، بیا پسیمان شو

[۱۷۸]

یوناظر خو حاضران وو
دا هم _____ دوى ش_____یطانان وو

[۱۷۹]

ور روان بی کره دا کور ته
دیار محمد عاجزی مور ته

[۱۸۰]

مال اس باب دیار محمد
را حاضر کاندی بی جد

[۱۸۱]

چی دوى راغله و دا کور ته
و عاجزی خواری مور ته

[۱۸۲]

مور بی ش و دیره گویانه
زیره بی دک و لـه ارمـانه

[۱۸۳]

په هی هوي په واویلا شوه
ستره کي سري هم په ژرا شوه

[۱۸۴]

دیار محمد واره سپاهيان
اتفاق یې شو په میان

[۱۸۵]

پر مفسدانو برابر شوه
گد په تورو، په خنجر شوه

[۱۸۶]

گرد شاه وربساندي وارش
پر دا ناظر بساندي گوزار شو

[۱۸۷]

دا سی یې وکاوه گوزار
دا ناظر یې کړغ وزار

[۱۸۸]

بې طاقتنه دا سپاهيان شوه
دوی د تېښتې په عنوان شوه

[۱۸۹]

راغل _____ه واره دا س _____پاهیان
 و عزیز خان تی کوییان

[۱۹۰]

گرد شاه یې بندیوان کر
 دیار محمد کور یې تالان کر

[۱۹۱]

پ _____ه لاس ورغل _____ه مالون
 دیار محمد دنبه اس _____بابونه

[۱۹۲]

گرد شاه یې هم مقتول کر
 ولحدت یې وصول کر

[۱۹۳]

دیار محمد سور شوه روانه
 و مک یې ته ای جانانه

[۱۹۴]

چې دا ولاړه [دغه] پاک [رسول] مزار ته
 حاجی انګوراغي [له هنده] قندھار ته

[۱۹۰]

په طلب د خپل ي مور
هم ي بي غم و دبر د ورور

[۱۹۱]

هم باز خواست ي د قصاص کر
له برمبه خبل وي هراس کر

[۱۹۲]

دا رفتار د عزيز خان و
ورس ره قول شيطانان وو

[۱۹۳]

برم به خبيل وو داکسان
ترحد تبره وو غمازان

[۱۹۴]

چي ي بي کري ناسزا و
ترحد تبره ي بي سزا و

[۱۹۵]

سر خود شوه دوى ورسدون
په حرم شوه قول درون

[۴۰۱]

غوبست چې کور دده تالان کړي
هم خراب، هم یې ویران کړي

[۴۰۲]

اندېښنه یې هم ونډه کړه
چې حاجي [انګو ژوندي] غور به وکه

[۴۰۳]

چې دوى راغله ودا کور ته
ودې بسوې، خوارې مور ته

[۴۰۴]

مور یې شووه ډېره ګربانه
زړه یې ډکوله اړمانه

[۴۰۵]

نور ددي هم یور في قو
په اخلاق (او) په تحقیق و

[۴۰۶]

په هئی هموی په واپسلاوه
ستره سرې هم په زرا ود

[♀ • ♀]

چې يو خوييې نوكاران وو
هم گي دوي پهلوان وو

[५ • ६]

دوی وبل: ای زم ود م سادری
ای په غم س وخته ج گری

[४ • ९]

مود به سرتا قربان کرو
هم بی ستا تر خاندان کرو

[४६ •]

آخر جنگ سره اختیار شو
چې د تورو شرنکهار شو

[४९६]

دانا ظر د عزيز خانه
بي حياؤ دير بي شانه

[४३५]

وسيله يې د کام نه کړ
سر خود يې دا کار و کړ

[۲۱۳]

گرد شاه نوماندی و خواند و
چې راغلی لے ایران و

[۲۱۴]

په واقعه لے واقعه اتو
د الله لے مقدورات و

[۲۱۵]

دی په اصل کېبې عرب و
شجاعت یې دېر عجب و

[۲۱۶]

گرد شاه په لاس تبر و
پري وهلى يې ناظر و

[۲۱۷]

پردا دواړه زنکنونه
(را) غوزار شو سر نکونه

[۲۱۸]

گرد شاه هم بندي شو
عزیز خان بیا پري خونی شو

[۲۱۹]

مال اس باب د يار محمد
تول ي بي ووره س رخود

[۲۲۳، ۲۲۹، ۲۲۰]

[۲۲۴]

دوه كاله ي بي حكمت که
باندي زهر ي بي راحت که

[۲۲۵]

شاه محمد و که غیرت
د عزيز خان پر بد طاعت

۱- دری بیتونه د حاشی له ز پدلو سره دور پدلی خوبنکاري چې د يار محمد او د ده د يارانو د پېښي نور تفصیل دی نه کومه نوي خبره.

[۴۴۵]

چې يو خويي به خاصان وو
د هوتك و صلاحيان وو

[۴۴۶]

اتفاق يې وکړي
د عزيز خان د مرګ دلداره

[۴۴۷]

شاه محمد ود شو ورروان
اکا يې مرکړ "عزيز خان"

[۴۴۸]

بيا دور، دور شاه محمد ود شو
و مغول و تمه نمود شو

[۴۴۹]

حاجي انگوراته په لار
خبر شو دورور په کار

[۴۴۰]

چې ورخم تر خراسان
خون به واخلم زماد جان

[۴۳۱]

چې دی راغې تردا کوپ.
غمې مړو وک اوه دورور

[۴۳۲]

د یار محمد چې وو خونیان
تول یې مرد کړه هنټه آن

[۴۳۳]

حاجی فیل ورکه و محمدود
شاه محمدود په زړه خوشنود

[۴۳۴]

وحاجی تې ورکه د اقلات
د املک ستاخویې حیات

[۴۳۵]

شاه محمدود لښکر تیار که
پر مغولو یې ناتار که

[۴۳۶]

دایران پر لور روان شهرو
برابر پر اصفهان شو

[۴۳۷]

نور بادشاه د اصفهان
راهووت پر میدان

[۴۳۸]

د توپون و غورمی هارشو
تور دود و گرز غبار شو

[۴۳۹]

زغلول به یه اسان
گرد به ولار شوت راسمان

[۴۴۰]

شاه محمد و دیل: "هونک و!
مه و پربری لمه مردک و!"

[۴۴۱]

یاما مغول و تک هار که
د توپک و یه گوزار که

[۴۴۲]

شاه محمود ويل: "يارانوا
توري وكاري خوانانوا"

[۴۴۳]

شاه محمد ود اس که وردوان
ورس ره ووکل ياران

[۴۴۴]

دنېزی کړه ګوزارونه
دمغول و پرخانونه

[۴۴۵]

هوتك ووکه عجب جنگ
شو میدان په وینه ورنگ

[۴۴۶]

وينې شوي هسي رواني
لكه خي آب رواني

[۲۴۷]

د مغول و د بُر زگُبُرُوي وو
چي په تورو يي مرگي وو

[۲۴۸]

د اصفهان بادشاه مغلول و
چي په دين کبني يي خلل و

[۲۴۹]

شاه محمد بادشاه سنه و
پاک نبني لنه ده راضي و

[۲۵۰]

د تورو شرکهار و
مددت د چهاريار و

[۲۵۱]

توكيل يي پرالله و
د اسلام دی خير خواه و

[۲۵۲]

پنه مددت د الله ي
د دوى فتح شه وه روزي

[۲۰۳]

دې مغول و کې زاري
شوه لە جز گە بىزاري

[۲۰۴]

توبى كارى پە زبان
تلە و كورتە گرپزان

[۲۰۵]

شاه محمد و دىل: "يارانوا!
سرفه مە كەويي غازيانو

[۲۰۶]

شاه محمد پى روan شو
برابر پىر دوه شەhan شو

[۲۰۷]

محمد شاه [پى] راغى يكتنها
[پونشه بى و كە] ستاسى كوم يودى بادشاه؟

[۲۰۸]

شاه [حسين] وزير ورتە عيان كە
شاه محمد و داس پى روan كە

[۲۵۹]

محمدود [پیری] و کساوه گوزار
دا وزیری بی که مردار

[۲۶۰]

محمدود اس [زغلاؤه] بیا په تلواه
دی له اسه شوغوزار

[۲۶۱]

پراس باندی دی سپورشو
بیا روان د جنگ پر لورشو

[۲۶۲]

پر بادشاه بی بیا نظرشو
په خبرو یک دیگرشو

[۲۶۳]

محمدود شاه ویل [ته وایه] رستیا
ستاسی کوم بودی بادشاه

[۲۶۴]

یو خوجه بی ورعیان که
محمدود اس پس بی روان که

[۲۶۵]

محمدود د توري [پري] گوزار که
له دنيا خوجه رفتار که

[۲۶۶]

محمدود و که داسبي جنگ
په اورو [کبني ننووت] لکه پنگ

[۲۶۷]

فت---ح و ش---وه د محم---ود
گربزان تل---ه دوي م---ردود

[۲۶۸]

داخل ش---وه په اصف---هان
حق تع---الي پري م---هربان

[۲۶۹]

م---خ دي ت---ور مغول---ه ژاره!
بادش---اهي در خ---ه ولاه

[۲۷۰]

د دوي کورونه [يـ] تالا کـره
خداي پردوی بـاندي بـالا کـره

[۲۷۰]

[۲۷۴]

دوى دبسم هاريار ن د چ
پـه زـگـونـ وـهـ مـرـدار

[۲۷۴]

چې دبمن د چهار یار
هغه تل تر تله خوار

[۲۷۴]

بنه اسلام يـي کـه جـاري
د مـغول وـشـوـه خـوارـي

[۴۷۰]

شادی ورکری و بنه بخت
شاه محمود کبیناسٹ پر تخت

[۷۲]

هونگ یے واڑہ رنگ کرہ
یوبناکونہ یے خوش رنگ کرہ

[۴۷۷]

هر هوتك شو گونبی خان
سره مغول یې شوه مریان

[۴۷۸]

بنبی مغول یې د ای ران
خدمت کاندی د افغان

[۴۷۹]

رنکارنگ یې محلونه
هوتك وکره عیشونه

[۴۸۰]

نه اس ونه عراقیان
کربی توری د ای ران

[۴۸۱]

د هوتك و پنه نصیب
مدت وک اوه حیب

[۴۸۲]

شاه، حسین را ووسعت حضرور
حسین وک اوه مذکور

[۲۸۳]

دا يې وکاوه بیان
محمد شاه مې [ولید] په چشمان

[۲۸۴]

(چې) کول يې گوزارونه
پرپکول بنه يې سرونه

[۲۸۵]

چې پرمادده نظرشو
زماله ده خخه خطروشو

[۲۸۶]

له ما يې [د بادشاه] پونته وکره
ما چغولي د وزیر وکړه

[۲۸۷]

ده اس پې غوزار که
پر وزیر باندي گوزار که

[۲۸۸]

(دا) وزیر يې که پاره
ما يې وکړه نندا ره

[۲۸۹]

نور له اس له دی غوزار شو
دا خپل لوز یې تار په تار شو

[۲۹۰]

غشی ټول کړه په تلووار
پسی راغی بیا یکبار

[۲۹۱]

بیا یې له ما [د بادشاہ] پونښه وکړه
چغولی می [د خوجه] وده ته وکړه

[۲۹۲]

بیا ده اس پسی غوزار که
زماخوجه ده بیا مردار که

[۲۹۳]

اویس [راته] معلوم شو، دغه خوان و
دی د تروپه هلوان و

[۲۹۴]

چې بادشاہ که دا جنگونه
هوتك بهولي [سیموی دا] خپل سرونه

[۴۹۵]

بادشاہ ویل: زه دی [شوم] رعیت
 لور بے در کرم پے خدمت

[۴۹۶]

دا گروه دی ب_____پی ش_____انه
 (د) آخون مرید و وزما جانه

[۴۹۷]

درس _____ په مراقبه و
 هرہ شپه بے په جذبه و

[۴۹۸]

جذبه یې [هسي] شوه بې شانه
 خبر نه و په خچل خانه

[۴۹۹]

شاه اشرف بیا دی شهید که
 ولحدتنه یې رسید که

[۴۰۰]

شاه اشرف کنیناست پر تخت
 یاري و کرہ دده بخت

[۳۰۱]

هوتك وياسلام که
په سلام يې دا کلام که

[۳۰۲]

(د) د روم لبک ر راغل
د بغ داده و وتا

[۳۰۳]

(د دوي) دري لک پاهيان دي
چاخماخي يې توپكان دي

[۳۰۴]

(هـ) توپونه يې بسیار دي
وجنگو وته تیمار دي

[۳۰۵]

اشرف شاه پسي رواني شو
د جنگونو په سامان شو

[۳۰۶]

شل زره مغول يې نوکر کري
په مغول يې اتبار کري

[۳۰۷]

دوه لبکر سره بسکاره شو
د مغول وزره پساره شو

[۳۰۸]

(دا) رومي راغي پنه زوره
دا افغان لنه ده کمه زوره

[۳۰۹]

(دي) اته زره هوتك
دوی به مړه شي په مردک

[۳۱۰]

(دا) مګول تله ګربزان
بونه (ې) لوټ کړه دي افغان

[۳۱۱]

د بغرداد احمد بادشاهه و
دری لکه یې سپاهه و

[۳۱۲]

د [اوسيپنو] قلابي جوړه کړي
په میدان کښې دروليې

[۳۱۳]

چـرـخـ فـلـكـ دـقـ لـانـمـومـ
پـهـ غـاـتـرـوـ يـيـ [بـارـ كـرـيـ وـهـ] لـهـ رـومـ

[۳۱۴]

شـورـ ماـشـ وـرـ هـسـيـ بـسـيـارـ شـوـ
دـ تـ وـيـكـ وـ تـكـ هـارـ شـوـ

[۳۱۵]

دـ تـ وـيـونـ وـ اوـازـونـ هـ
هـبـخـ نـهـ اـروـيـ پـهـ غـوبـونـ هـ

[۳۱۶]

پـهـ گـرـزـوـيـيـ تـورـهـ شـپـهـ كـرهـ
نـدارـهـ اـشـرـفـ بـنـكـارـهـ كـرهـ

[۳۱۷]

نـورـ اـشـرـفـ وـيـلـ يـارـانـوـ
واـگـيـ واـخـلـئـ دـ اـسـانـوـ

[۳۱۸]

واـگـيـ واـخـيـسـ تـيـ هـوـتـكـ وـ
بـرابـرـ قـلـهـ پـهـ مـرـدـكـ وـ

[۳۱۹]

هونك [وا] وکنلي شمشير
په توپ وخي لکه شبر

[۳۲۰]

اـ زره هـونـك وـوـ
دـ روـمـي پـه مـيـانـ کـبـيـ وـرـكـ وـوـ

[۳۲۱]

توـکـلـ دـ دـوـيـ بـسـ يـارـ وـ
سـتـرـپـونـ بـهـ خـدـاـيـ سـتـارـ وـ

[۳۲۲]

دـبـرـ جـنـكـونـ سـرـهـ وـشـوهـ
پـهـ (ـسـرـوـ)ـ وـينـويـيـ لـاسـ سـرـهـ شـوهـ

[۳۲۳]

پـهـ چـرـخـ فـلـكـ شـوهـ بـراـيـرـ
کـوزـارـونـ وـشـوهـ پـهـ ...ـ

[۳۲۴]

ماتـ يـيـ کـهـ چـرـخـ فـلـكـ
پـهـ تـيـدهـ لـکـهـ مـهـ وـرـكـ

[۳۲۰]

[خه عجب] کارونه کاندی کردگار
چه [عیونه] پتول نوم یی ستار

[۴۲۹]

د هوت ک ل ہ د پر گوزار
رومی ل ہ ج ن گہ ش وہ ب بیزار

〔 〕

رومنی تبنته کره اختیار
درست لبکر شوتاریه تار

〔三〕

پری یی بنوھ (پر خای) مالونه
همه واره اس بابونه

〔三九〕

د [شاہ] اشرف فتحیہ روزی شوہ
بر قرارہ قراری شوہ

[۳۴ •]

په هوتك و نور اختر شو
چي دسمن مي زبر، زبر شو

[۳۳۱]

همه [واړه مال یې راروان که
پرې) حیران یې دبمنان که

[۳۳۲]

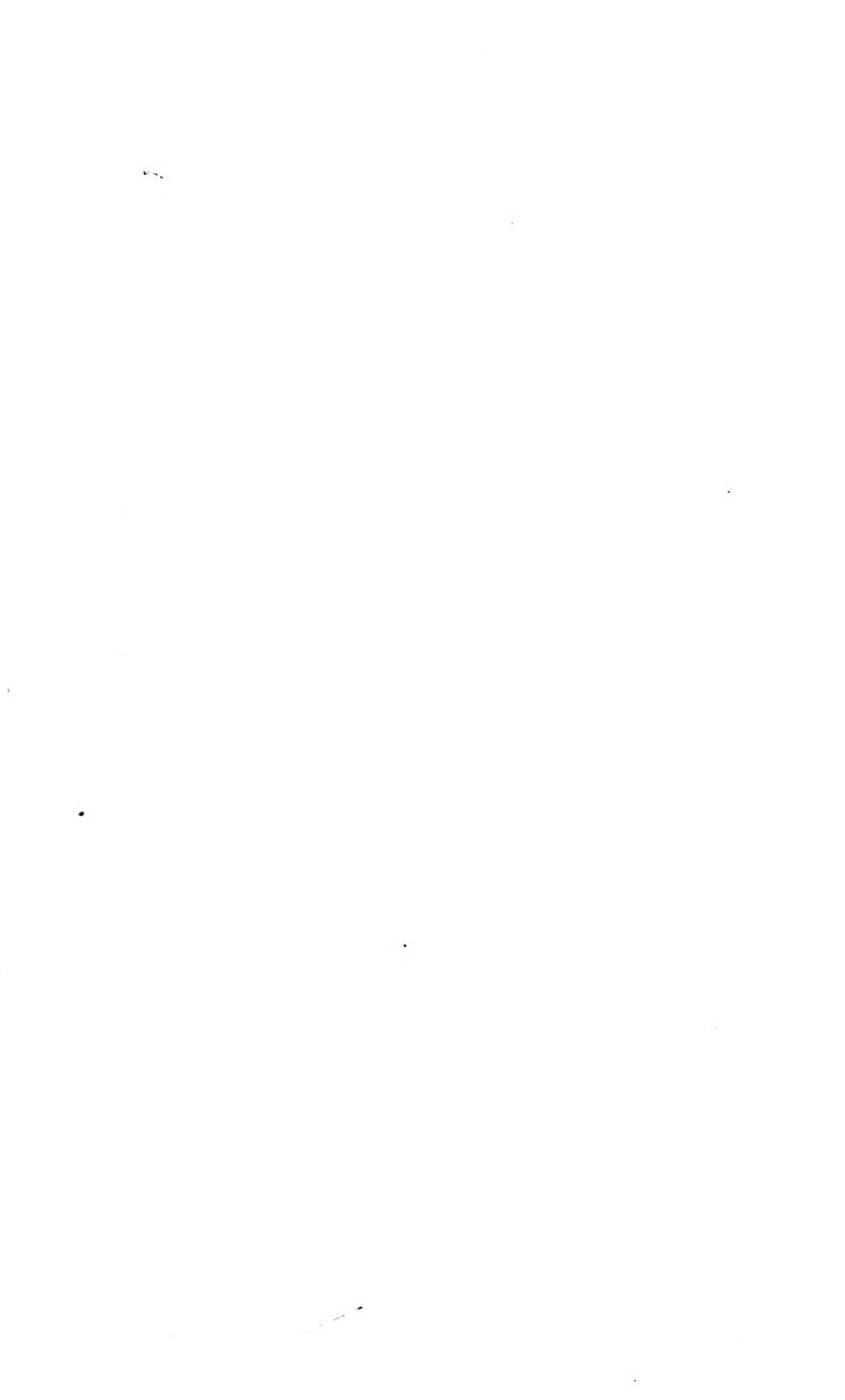
(د) مغولو بونه یې چور کړه
له هو تکو بونه دور کړه

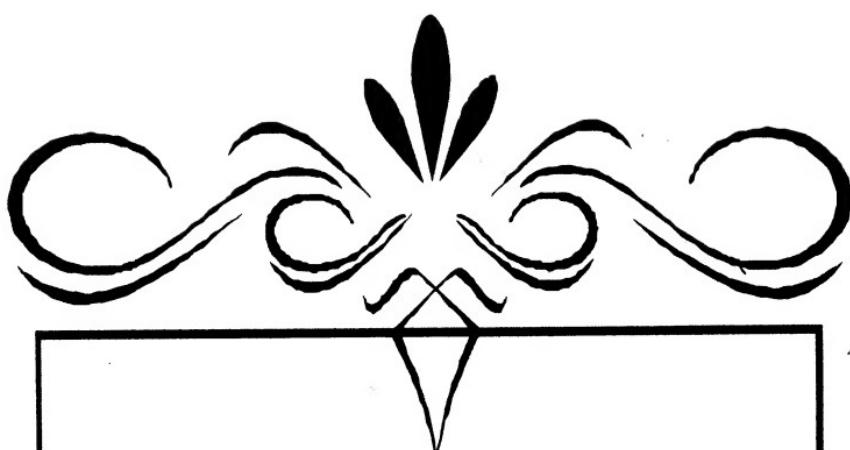
[۳۳۳]

په یوه قلا ننوتل ی
ډېر سپاره وو کمتر پل ی



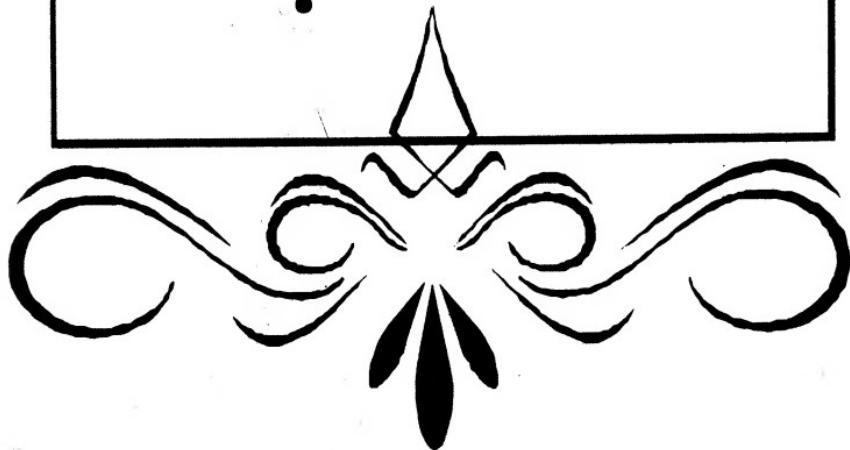
یادونه: تردی و روسته د تاریخ قلمی پانی لو بدلي او دا اثر
نیمگړی شوی دي

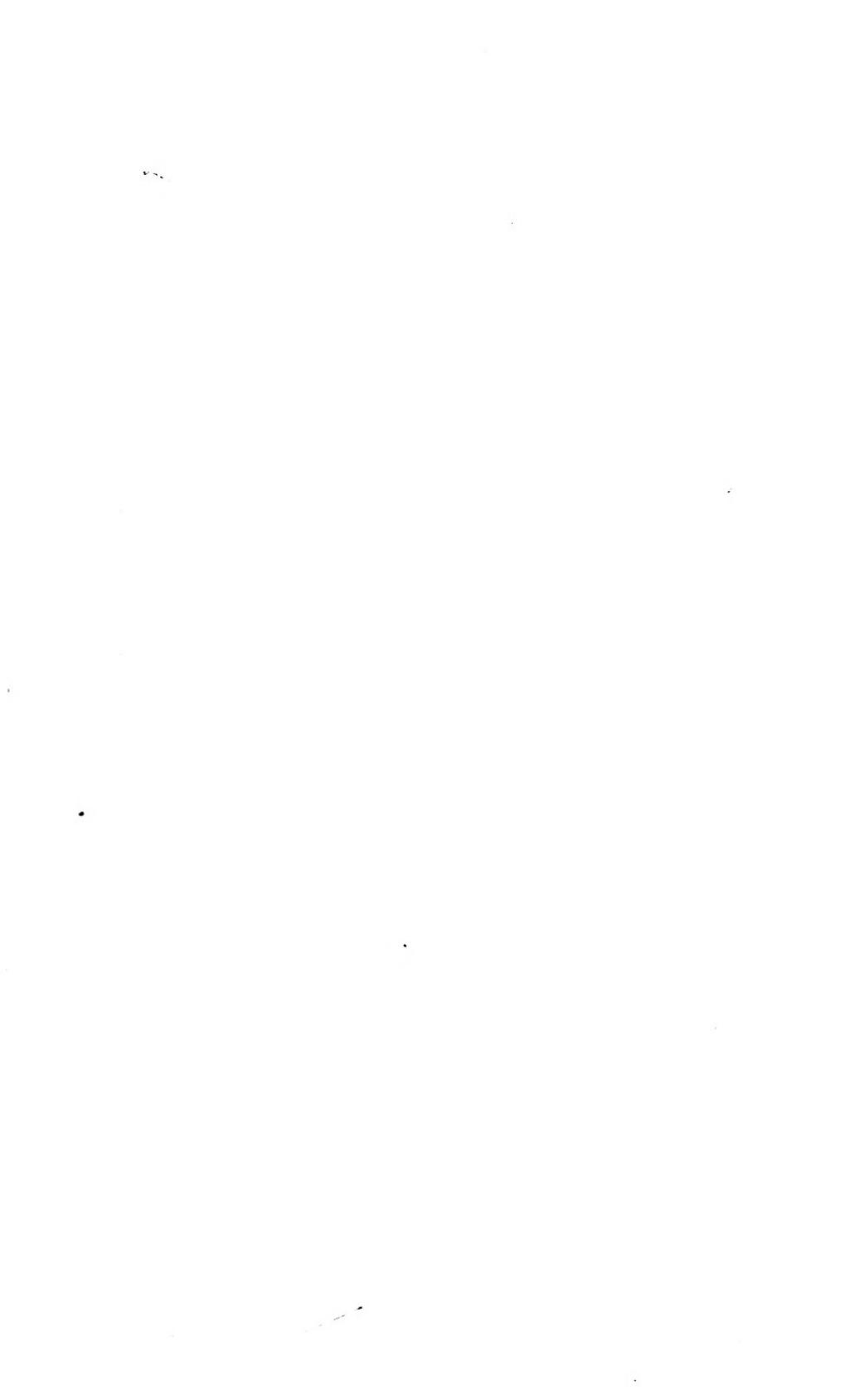




بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سپرني





سپړنۍ

[۲-۱]

عبدالغفار د مسلمانو مؤلفينو د عادت او سنت له مخې خپل اثر د
لوی خښتن په لمانځنه او دده د سپېخلي استاخي حضرت محمد^(ص) او
دده د ال او اصحابو په ستاینه پیلوی او په دې توګه دا سپېخلي دود
ساتي.

[۳]

په دې بیت کښې د خپل نامه په اخيستلو سره لوستونکو ته خان
ورېژني چې اسلامي مؤلفينو په ګنو كتابونو کښې تر حمد او صلوة او
اما بعد" وروسته خپل نوم اخيسته او خان یې لوستونکو ته ورېژانده.

[٤، ٥]

په دې دریو بیتونو کبینې د غازیانو به نوم اخیستنې سره لوستونکی ملتفت کوي چې ویناوال خپل اثر د غازیانو موضوع ته وقف کړي او په دې باب به خبرې کوي.

[٧، ٨]

په دې دوو بیتونو کبینې نور هم موضوع مشخصوي او لوستونکو ته واضح کوي چې دې په هغو غازیانو غږېږي چې ددوی مشران او نیکونه دې.

په اسلامي ترمینالوژۍ کبینې غازی هغه چا ته وايې چې له کافرانو سره وجنکېږي او کافران ووزني خو دا چې میرویس نیکه او یارانو ته یې غازیان ویل شوي پر دې موضوع تراوسه بحث نه دې شوي نو خکه لازمه ده چې دلته پري وغږېږو، کله چې صفوی صوفیان له خپلې روحاني لاري او مذهبه واوبنتل او واکمني ته یې مخه کره نو د خپلې سیمې د ملي وحدت تینګولو له پاره یې تشیع رسمي مذهب وتاکه او قزلباش یې د وسله والو لښکرو په توګه د هغه د دودولو له پاره تنظیم کړل، همدا وخت یې د نورو مذهبونو او دینونو لرونکو کسانو په وراندي "غزا" شروکره او دا یې خپل روا حق وباله، له بلې خوا یې کندھار ته یو مصلحتاً مسلمان شوی کافر راولېړه چې تشن په خوله یې خان ته مسلمان وايې نور یې تول اعمال د ظالموا او وحشی کفارو وو نو کله چې میرویس نیکه ایران ته ولاړ او د ګرگین د ظلمونو شکایت یې پاچا ته وکړ هغه نه یوازې دا چې دده شکایت وانه وریده بلکه د ګرگین د امر منلو توصیه یې هم ورته وکړه نو کله چې میرویس نیکه حجاز ته ولاړ د اهل تسنن د دي لوېې مرجع له عالمانو، مفتیانو، قاضیانو او پېشوايانو سره یې وکتل هفوی ته یې هم د ګرگین خېړه چې مصلحتاً مسلمان

شوي، هم دده ظلمونه او هم د صفويانو د شيمه کولو په افراطي سياست رنا واجوله او تر دي وروسته د حرم مسؤولو علماؤ هم د گرگيني ظالختاً تو او منافقانو او هم د صفوی متخصصينو او د اهل تسنن د دشمنانو په مقابل کبني د غزا او جهاد فتوی ورکره، له همدي امله دوي په خلکو کبني په غازيانو مشهور شول او عبدالغفار هوتك هم د همدي شهرت په بنا دوي ته غازيان او مجاهدين ويلی دي او دا د شيعي افراط په وراندي د اهل سنت د علماؤ او مشرانو قهر آمېز غبرگون (عكس العمل) دي.

۱. قندار= د قندهار (اوسمانهار) مخفف، دوه سپاهابي چې خلک

بي همداسي وايسي.

[۹]

۲. گرجيان، د گرگين لبکر، مطلب دا دی چې گرگين د حکومت کولو له پاره یوازي نه و راغلي بلکه د گرجيانو لویه دله ورسه وه چې د حکومت تولي چاري بي په لاس کبني وي.

[۱۰]

په دي بېت کبني د دوي په ناروا کارونو خکه رنا اچوي چې د دين په وراندي د دوي بي اعتنائي ثابته کري او له دوي سره د غزا کولو مجوز پیاوړي کري.

[۱۱]

خيني تاريxonو د گرگين اصلې نوم "وختانګ" ليکلى خو حقیقت دا دی چې وختانګ دده د وراره نوم دي او ده هفه وخت کندهار ته تلل ملنۍ چې دده وراره وختانګ د گرجستان والي تاکل شوي دي، تر مسلمانندو(۳) وروسته دده نوم شاهنواز خان کښېنودل شو. خو د دين بدلهدو او د نامه بدلهدو دده دارونکي خوي بدل نه کرای شو او

صفويانو په کندهار کښې د مير سمندر خان تر پاخون وروسته د افغانانو د بې رحمانه کوتلو او د ملي پاخونونو د غلي کولو له پاره راولپوره خو خبر نه وو چې دده ظلم او وحشت د پاخون اور لا ژغزاند کړ او نوي تهلې يې پري ويашل.

[۱۵، ۱۶]

د وولسم بیت د ګرکین ظلم یادوي او په دريو نورو بیتونو کښې شرح ورکوي:

۱. دده د ظلم پر له پسې ديرولي له افغانانو نه خوبني د تل له پاره واخيسته.
۲. له خلکونه به يې د خپلې عياشی له پاره پېغله نجوني غوبنتې چې دا د افغانانو له پاره د نه منلو وه.
۳. دوه ورونه يې چې کوچۍ او بغره نومبدل او باکرزیان وو په ظالمانه ډول په خا کښې ژوندي واچول. خو شاعر له ذوي سره تړل شوي جرم(?) او د ذوي د وزلي علت نه دی بنو dalle.

[۱۷-۱۶]

دا دوه بیتونه چې د دې ورونو پر مرینه د ميرويس نیکه ژور خپکان بنېي په واضح ډول خرگندوي چې دې څوانانو هېڅ راز کناه نه درلوډه نو ده د ذوي پر بې کناه مرینه د زړه له کومي وزړل او غچ اخيستني ته يې وهخواهه. دا پېښه تردې وراندي په نورو تاريختونو کښې مانه ده ليدلې او د ميروس نیکه د بريالي او مدبرانه پاخون په توسمونو کښې دا پېښه هم یو مهم توسن دی.

پښتو هره ورخ دا ظلمونه ليدل او ددي ظلمونو کيسې پېچې اور بدی خو
بې چارې وو او حیران وو چې خه وکړي؟

په دې بیت کېښې پښتنه د خراسان او سپدونکي بلل شوي په دې
برخه کېښې لازمه ده توضیح ورکرم: خراسان چې معنی يې شرق او د لمر
ختو خای دی زموږ د ګران هېواد تاریخي نوم دي. د افغانستان په
اسلامي دوره کېښې ددي هېواد نوم خراسان شو چې پولې يې په اوستني
افغانستان، اوستني ایران او تاریخي بخارا کېښې وي او د تاریخي
جغرافي له مخې يې خانګري سیاسي چوکات درلود خو پښتو خپله
ټوله خاوره خراسان بلله چې دا کلمه په پښتنی فولکلور کېښې اوست هم
ژوندی ده. د "خراسان پاچا" په نامه ډېرې فولکلوري کيسې شته. په
لنډيو او روایاتو کېښې خای لري او حتی په لیکنو او تاریخونو کېښې يې
هم خای موندلی دی چې د عبدالغفار هوتك دا بیت يې هم یو تایید دی.
یو وخت چې د مؤمن خان شیرینو د فولکلوري کيسې هیرو (مؤمن
خان)، په هندوستان کېښې ناروغه کېږي نو د یوه ډپوال خنک ته پروت
دا ناره کوي:

له مخه لري شه ډپواله

که چېږي باد د خراسان وي روغ به شمه

په کوته کېښې اوست هم د غزنې. کلات. مقر او ورڅرمه سیمو
کسانو ته خراسانیان وايي.

خو دا چې اوست خینې کسان په مغرضانه ډول د خراسان نوم اخلي.
اوښکې پرې تویوی. د خراسانیانو دردونه(؟) لیکي. په هر خای کېښې
يې نېغ- نېغ کوي. د خراسان بزرگ شعارونه لیکي او هڅه لري چې دا
نوم بېرته د افغانستان د نامه پر خای ودروي له هغوى سره ناوره او
ناولي اهداف دي. د نورو له خوا اخیستل شوي او د نورو له خوا
گومارې شوي دي چې زموږ د تاریخ په دې حساسه مرحله کېښې د

تاریخي افغانستان د مستقل حیثیت ختمولو له پاره د ایران په کته کام واخلي او د داسې وطنفروشانه مزدوری له لاري خپله کډه دکه کړي.
 په دی توګه د افغانستان په تاریخي جغرافیه کښې د خراسان نوم شته چې د آريانا او افغانستان د نومونو د سره نبلولو کړي ده او خپل تاریخي حیثیت لري، د بیا ژوندي کهدو زمینه یې نشيته او په اوس وخت کښې چې خوک د افغانستان له نامه سره حساسیت بنېي او بیا یې خراسان پرخای راوستل غواوري، دا مرۍ بیا ژوندي کېږي نه خو دوی د خپل خان په برخه کښې د ملي خیانت سند په دی وسیله وراندي کوي او د خراسانیانو دردونو په بنودلو سره د ایران په مواجبو د خپلو وږيو کولکتودونه ورکوي.

[۲۹ - ۱۹]

دا بیتونه بنېي چې میروپس نیکه په خپل مغز کښې د غچ اخیستلو زېغراںده اور لري خو د احساساتو پر خای له تدبیر نه کار اخلمي او غچ اخیستلو ته تر رسپدو او د زمینې تر برابریدو وراندي د ایران پاچا ته چې کندهار ته یې دا ظالم واکمن رالهېلې ورخې او په صراحت او فصاحت د خپل اولس مشکلات ورته بیا نوي او ددې ظالم حاکم بدله دل غواري.

[۳۰ - ۳۴]

په دی بیتونو کښې متعصب خو بې تدبیره پاچا ددې پر خای چې میروپس نیکه ته تسلما، دا بهنې او د نیاو زبری او وعده ورکري خپل تعصب چې له سنيانو سره یې لري د خپل زور په رنا کښې په داکه کوي او میروپس نیکه ته توصیه کوي چې د ګرگین هر راز حکمونه ومني او په پتو سترګو یې اطاعت وکړي.

[۳۷ - ۳۵]

میرویس نیکه له پاچا نه د داسې غیر منظره خواب په اورپدلو سره هک پک حیرانېوی او دا هیله یې چې پاچا به یې عرض واوري نهیله کېږي نو خپلو هفو ملګرو ته چې په کندھار کښې دده د سفر نتيجو ته سترګې په لاره دي خه چې پهین شوي هفه لیکي او پوهوي یې چې متعصب پاچا د دوى عرض اورپدلو ته تیار نه دی نو خپل بل هدف چې حج ته تلل او د حجاز له علماؤ سره په دي باب سلا کول دي ورته روبنانوی او د خپل دي سفر نتيجو ته یې سترګې په لاره کوي.

[۳۸]

د حج سفر د میرویس نیکه دوهم سیاسي گام و چې د خپل اولس د آزادی او له ظلم نه د خلاصون په لاره کښې یې اوچت کر، ده غوبنتل په دي سفر کښې داسې یو شرعی لاسوند تر لاسه کري چې د هغې په رنا کښې خپل هفه خلک چې د اسلام له نظره د صفویانو سره جګري ته زړه بنه کوي، قانع او بیا د لاري مله کري.

[۴۰ - ۳۹]

حاجي انګو د میرویس نیکه ګران او ټبر یې زړه ته تمبر وراره و چې تل به ورسړه و او دده همراز او مسلاتي و داسې بنکارې چې دی یې هم د هغه ریبار په وسیله چې خپلو ملګرو ته یې د هغه په لاس د صفوی دریار حال ورکړي و راغوبنتی او د خان ملګری کري وي.

حاجي انګو نیکه د میرویس نیکه دوزور یحيی خان زوي و په محمود نامه کښې یې نوم محمد خان ضبط شوي. د حاجي انګو نیکه په کورنیو روایاتو کښې یې نوم نور محمد خان دی او له همدي امله حاجي

اماں الله خان هوتك چې دده له اخلاقو خخه دی. دده نوم نورمحمد خان ثبت کري خو د عبدالغفار هوتك په دي بيت کبني یې نوم پير محمد خان دی. په دي ترتیب ددي نامه اصلی بنه لا مشکوکه ده او علت یې دا دی چې دده لقب حاجي انکو دده نوم په خپلو ورانکو کبني پت کري دی.

[٤٥-٤١]

دا بیتونه په مدینه منوره کبني د میرویس نیکه د حال عرض چې د خدای نازولی رسول ته یې کري. بیانوی چې په محمود نامه کبني یې تفصیل زیات دی.

[٤٦]

دا بیت یوازې دومره بنېي چې د نیکه عرض قبول شو. نور یې د قبلېدو بول او شرح نه ورکوي. البته محمودنامې لازم شرح او بسط ورکري. هلته یې وکوري! خصوصاً دلته وېر مهم تکی چې د اسلامي علماؤ فتوی تر لاسه کول دی. نه دی راغلی.

[٤٧-٥٣]

میرویس نیکه په خپل پروگرام کبني په پاخه تدبیر او سنجش پر مخ روان و. صفوی پاچا ته یې عرض وکړ وانه وریدل شو. له صفویانو او ګرکینانو سره د جهاد له پاره یې د اسلامي فتوی له مرکز نه فتوی تر لاسه کړه خو د عملی جګري له پاره نور پراونه هم لا پاتې وو چې وروسته یې یو پر بل پسې ووهل. خو په مقابل کبني حاجي انکو احساساتي خوان و هغه له خپل تره نه غوبنټل چې هملته له ګرکینانو سره د جګري کولو ژمنه ترې واخلي خرنګه چې نیکه هم په نهایت

کبني د جگرې نيت درلود نو خپل وراره ته يې ژمنه ورکره چې جگره
به کوي.

پښتو د مغولو زيات ظلمونه ليدلې وو نو خکه يې هر دېمن ته مغول
وبلی چې په دې لړ کبني صفويان هم مغول بلل شوي. سره له دې چې
صفويان کردان وو او کردان یو بېل قوم دی.

[٦١-٥٤]

په دې بیتونو کبني هم د ميرويس نيكه د هغې لوېې جرگې د تصميم
لنديز دی چې د ګرګين په وراندي يې د عملې اقدام له پاره راغونتې او
د بېلا بېلو سيمو هغه مشران پکبندې دې چې د خوانсанو راتولولو
صلاحیت او توان لري. دا برخه هم محمود نامي لړې خه په تفصيل
راوري ده.

[٦٣-٦٢]

دا اووه سوه کسه هغه خوانان دې چې په ګرګين او ملکرو باندي يې
د "ده شيخ" په غونډه کبندې د یرڅل له پاره چمتو کپای شوي وو. تر
دې وراندي مورخينو د دوى دقيقه شمېره نه وه ورکړې خو عبدالغفار
هوتك ته د کورنۍ روایاتو له مخي خرګنده شوي او دا ددې اثر له نويو
معلوماتو خخه دي.

[٧٢-٦٤]

دا بیتونه د ارغسان دده شيخ جگره چې ګرګين او ملکري يې پکبندې
ووژل شول ډېره په لنديز را اخلي چې نورو تاريخونو پوره تفصيل
ورکړي حتی خينې کتابونو په دې برخه کبندې د یوې درنې مېلمستيا
يادونه هم کړي چې ګرګينان پکبندې نېشه او اغفال شول خو معاصر
تاریخونه يې دا خبره نه کوي او په دې کتاب کبندې هم ددې مېلمستيا
ذکر نشه.

غورخنگ کول او د احساساتو په توندو خپو کښي پر دبمن ورتل.

[٧٩ - ٧٣]

دا د حاجي انګو نیکه د مېړانې او د ګرګینانو په له منځه وړلو کښي دده په برخه کښي نوي معلومات دي خکه لیکوال د ده له کروسیانو خڅه دی او دا روایت خوله په خوله ورته رارسپدلى دی.

[٨٦ - ٨٠]

دا بیتونه د کندھار د فتح کولو پېښې دی چې دلته په دېر لنډیز راغلي او نورو تاریخونو به تفصیلات ورکړي.

[٩٦ - ٨٧]

مخکښي له دی چې میرویس نیکه پر ګرګین یرغل وکړي د جنګي تاکتیک په توګه ېې له کاکرو او بلوخانو سره دا خبره غوته کړي وه چې دوى ګرګین ته له مالیې ورکولو خڅه نته (انکار) وکړي، کله چې دوى انکار وکړ نو ګورګین د کاکرو او بلوخو د خپلو له پاره له میرویس نیکه سره مسلات وکړ. میرویس نیکه له خپل جور کړي پلان سره سم سلا ورکړه چې د ګرګین اعتبار ېې بنه پوخ کړي وي ورته وي ېې ویل چې زه له پاره چې د ګرګین تر ډېره مصروف وساتي. همداسي وشول او به خپل وراره یار محمد هم ورسره ولېرم، هغه ېې ورسره ولېره او خاص پیغامونه ېې ورکړل چې د بلوخو او کاکرو له مشرانو سره وغږېږي او ورته ووايي چې ګرجي لښکر تر ډېره مصروف وساتي. همداسي وشول او کار له پروګرام سره سم تر سره شو، کله چې میرزا سندل د ګرجي لښکرو مشر له پېښې نه خبر شو نو ګرجيانو له یار محمد سره د جګړي

کولو او غچ اخیستلو تابیا وکره خود بلوخو مشر عبدالله یار محمد پنه
حافظت له خپل حده وایست او کندهارته راورسهد.

[۱۰۴-۹۷]

گرجی لبکر چې په زور شور کښې د بلوخو او کاکرو د خپلوله پاره
تللى و په وارخطایی راغبرگ شو او د افغانانو په جنکونو واوبست چې تر
زیاتو تلفاتو وروسته یې خان اصفهان ته ورساوه.

[۱۲۱-۱۰۵]

ډا بیتونه هفو جګرو ته اشاره کوي چې شاه حسین صفوی له
میرویس نیکه نه د غچ اخیستنې له پاره د ګرگین د وراره کیخسرو په
مشري کندهارته لبکری راولپولی او تر کال زیاته موده وجنگبدی خود
میرویس نیکه د پاخه تدبیر له مخې یې درنه ماته و خوره او په خت
ایران ته ماتې ګوپی ستني شوې او کیخسرو د تېبنتې په حال کښې د
افغانانو تر برید لاندې راغۍ او ووژل شو.

[۱۲۵-۱۲۲]

دا بیتونه د صفویانو د ناکام تپري حالت او د هوتكو هفه خوبني
چې په خپل بری یې کړي. بنېي.

[۱۳۵-۱۲۶]

میرویس نیکه تر بری وراندې هندوستان ته پر له پسې تجارتی
سفرونه درلودل خو اسناد او حالات بنېي چې دا تشن تجارتی سفرونه نه
وو بلکه ژور سیاسي فعالیت یې هم پکښې کاوه، د فقیر جمیل بهګ سره
یې هم پکښې لیدلي وو، د هفه دعا یې اخیستې او هفه دبری پېشکوې
ورته کړي وه، همدا راز بنکاري چې د هند له مغولي واکمنو سره یې هم
لیده کاته کېدل. خرنګه چې هندي مغول د صفویانو سخت رقیبان وو او

کندهار خو خو خل د دوى تر منځ لاس په لاس شوي او په وروسيتیو
 کښې صفویانو خو خو خل پر له پسې هندی کورکانیانو ته ماته ورکړي
 وه نو طبیعی ده چې هندی کورکانیانو د صفویانو مخالفینو ته خاصه
 پاملننه درلوده او میرویس نیکه چې هوښيار او مدبر مشروع له دي
 امکاناتونه به استفاده کړي او له هندی مغولو سره یې مخکې له
 مخکنې مقاهمه او اړیکې درلودل نو خکه یې له بربالیتابه سره سم خپل
 وراره د سفیر په توګه هلته لېږدلي او دا چې هندی دربار معاش او مواجب
 ورته تاکلې او جاګير یې ورکړي دا جالبه خبره ده چې بل خای مې خه
 نه دي پرې لوستي او یا به دا خبرې څه مبالغه وي او په روایت به
 افسانوي رنګ ورزیات شوي وي.

- انعام. دلته د انعام په معنی استعمال شوي. نه پوهېږم چې
 شاعر د شعری ضرورت له مخې انعام انعام کړي او که د دوى تلفظ
 داسې او یا نه دي پرې پوه شوي.

[۱۳۷]

دا په هوتك نامه کښې یو غوڅ بیت دی چې بې تمھیده ویل شوي
 خو جالب خکه دی چې د هوتكی دولت په ګډه کښې لومړي خل د
 یوې خاینانه کوټا خبر راکوي. موږ ولوستل چې د صفویانو هغه پوخ
 چې په انتقامی توګه پر افغانستان راننوئی، تر یو کال زیاتې جکړي
 وروسته وايستل شو خو دېمن لکه خنګه چې په حمله کښې ناکام شوي
 نو په دسيسه کښې کامیاب شوي او پېت لاس یې د میرویس نیکه ورور
 ته رارسهدلی او هغه (عزیز خان) یې د خان کړي او دده په وسیله یې
 میرویس نیکه ته زهر ورکړي په دې توګه ناکام دېمن د خدعې له لارې
 کامیاب شوي دي.

دا خبره په نورو تاریخونو کښې نشته، بنکاري د میرویس نیکه
 کورنۍ قصدا پته ساتلې وه خو په کورنۍ کښې یې روایت پاتې ۴ چې دا

دی د عبدالغفار هوتك له دیوان سره رابرسپره شو او خرگنده یې کره
 چې د هوتكو په کونی کښې دراوروسته شخزو. مرکونو او اختلافونو
 زرى د صفویانو په لاس د عزیز خان په وسیله اپنودل شوی او ده
 منلې وه چې پر کندهار د صفویانو له پاره واکمني وکري.
 دا د عبدالغفار هوتك د اثر مهم تکی دی چې لومړی خل د خبرنې
 دنيا ته رابرسپره کېږي.

[۱۳۷]

حاجي انګو ته دا خبر وررسپري او هغه بيرته له هند نه کندهار ته
 د راتللو تابيا کوي.

[۱۳۸ - ۱۹۲]

کندهار ته د حاجي انګو تر رارسپدو وراندي دده ورور یارمحمد خان
 چې زیور، سرتبری او احساساتي خوان او. د میرویس نیکه د غچ
 اخیستلو فکر کوي او له خپل بل تره عزیز خان سره بنکاره دینمني
 پیلوی او هغه په حيله او فریب دی خپل لاس ته ورولي. په بېرنۍ توګه
 بې بندی کوي او بیا یې ژر له منځه وري.

په کندهار کي د ایراني وزیر زاده موجودیت یو بل سیاسي جریان
 هم رابرسپره کوي او هغه دا چې د میرویس نیکه په وخت کښې د ایران
 د پاچا مخالفینو ته پناه ورکول کېډه خوله دی لارې د ایران په
 حکومت کښې دننه رخنه وکرای شي: د ایران له ضربې نه هېواد
 وساتي او د ایران په دربار کښې مخالفتونه او تضادونه زیات کړي خو د
 صفویانو له لوی دینمن یارمحمد سره دا خوان هم وژل کېږي او ایران په
 خپل پروګرام کښې ظاهراً کامیابېږي او میرویس نیکه، یارمحمد او ایراني
 وزیر زاده دری واره د عزیز خان په لاس له منځه ورل کېږي.
 - خلبر= دلیر، زیور.

د یار محمد او دده د ایرانی ملګري د وزل کهدو موضوع هم د عبدالغفار هوتك د تاریخ یوه نوی برخه ده چې د هوتكو په کورنی کښې د پېښو شویو مخالفتونو خبره او د دېمن ژور لاس راښي.

[۱۹۶ - ۱۹۳]

د یار محمد سور د زوي تر مرینې وروسته بې له دې چې د خپل بل زوي حاجي انګونیکه راتلوته وکوري، د مايوسى په حالت کښې حجاز ته روانهري او دasicې بنکاري چې خپل پاتې ژوند هلته تپرول او همهنه د خان خښهدل غواړي.

حاجي انګونیکه له هند نه کندھار ته د راتلو په لور د غچ په فکر کښې دی خو په عین حال کښې دی هم په دربار کښې له دې جوري شوي خایاني او وطن فروشې حلقي نه وپره لري، شاعر دا تردریار راغونده حلقه د طنز په ژبه "برمهنه خبل" بولي چې بنایي د فارسي د چار کلا هانو یا غورمالانو په معنی وي.

[۲۲۲ - ۱۹۷]

په دې بیتونو کښې لیکوال یو خل بیا د عزیز خان پر کړو رنا اچوی او د یار محمد او د هفه د ملګرو د وزل په برخه کښې دده پر قساوت او بې رحمى یو خل بیا راګرخي او پېښه لړخه په تفصیل یو خل بیا لوستونکي ته بیانوي او په دې وسیله لوستونکي هم له خان سره ملګري کوي چې عزیز خان باید په دې کار سزا وموسي او یا هم لوستونکي دې ته چمتو کوي: عزیز خان چې وروسته کومه سزا ویني هفه باید عادلانه ورته بنکاره شي.

په دې بیت کښې د عزیز خان د حکومت موده چې دېره لړه ده یادوي او په زړه کښې یې ده چې دا دوہ کاله حکومت په دې ناراحتی نه ارزیده.

عبدالعزیز د خپل حکومت د اتلسو میاشتو تر تبریدو وروسته حاضر و
چې سلطان حسین صفوی ته تسلیم او د کندهار واکنهنی یو خل بیتا د
صفویانو تر حمایت لاندې راشی خو مخکنې له دې چې دی په دې کار
بریالی شي د قوم مشرانو شاه محمود هوتك چې اتلس کلن و وهخاوه چې
دی له منځه یوسې او همداسې وشول.

[۲۲۷ - ۲۲۴]

لیکوال خپل لوستونکي د عزیز خان وژلو ته چمتو کړي وو چې په
دی بیتونو کښې بې وژله پېړه عادی تپروي او دا سزاېي وړ بولې.

[۲۳۴ - ۲۲۷]

د شاه محمود هوتك له پاچا کېدو سره حاجی انکو هم کندهار ته
رارسپرې خپل هغه فیل چې د هند پاچا وربخنلی و خپل تربره شاه
محمود ته وربخنې او د خپل ورور قاتلانو ته د مرگ سزا ورکوي او شاه
محمود حاجی انکو ته کلات وربخنې.

[۲۹۵ - ۲۳۵]

میرویس نیکه په خپل ژوند کښې د صفویانو د مخنیوی له پاره منظم
او زیور لښکر جور کړي و چې کیخسرو هم د هغوي له لاسه ووژل شو
خو ده د خپل مدیرانه سنجش او فکر له مخې دا هم سنجدولې وه خو
چې افغانان اصفهان ونه نیسي، تر هغې له صفویانو نه آرامپدای نه شي
همهګه و چې د زنکدن پروخت یې خپلوا اخلاقو ته وصیت وکړ چې:
"اصفهان ونیسی!"

شاه محمود د همدي وصیت او د همدي وقايوی تدبیر له مخې
لښکري تیاري کړي او د اصفهان پر لوري روان شو، د شاه محمود
جګري او سوبې تاریخونو مفصلې لیکلې او اصفهان ته تر رسبدو پورې

یې د تولو جګرو تفصیلات لیکلی خو عیللغفار هوتك په زبانی رواياتو
بسنه کړي. شاه محمود هوتك یې اصفهان ته رسولی او بیا یې یا د
خوشباوري او یا هم د داستان د رنگينولو له پاره دا واهی روایت چې
شاه محمود د جګري په میدان کښې شاه حسین نه پېژنې او دوه کسان
په یوه لباس دي او ده ته پاچا وايی چې پاچا هعه دي او شاه محمود
ې ويژني. منلى او خپرلی دي. همداراز د کورونو تالا کول او هره جمعه
د خلکو وژل بې بنیاده روایتونه دي چې ده منلى او راوري دي.

[۲۹۹-۲۹۶]

دلته د مثنوي موضوعي او روان تسلسل لړ کډ شوي غوندي دي او
بنکاري خه برخه لوبدلي وي. خکه شاه محمود د تخت ته له رسپدو
سره سه ناجوره کړي شوي او وژلې یې دي. په دي بیتونو کښې د شاه
محمود هوتك د ناروغۍ وختونه بنېي او علت یې دا بولې چې دي د
اخون مرید و (علمومه نه ده چې کوم اخوند بنېي) او د زیاتو ریاضتونو له
امله د لپونتوب مرحلې ته ورسبد. دي هم لکه ګن نورمۇرخین د شاه
محمود مرگ د اشرف له لاسه بولي.

[۳۳۳-۳۰۰]

د شاه اشرف په پاچا کېبلو چې په ۱۱۳۷ هـ ق کال پر تخت ناست
دی ژر تپرپري او د افغانانو او ترکانو جګري ته چې د شاه اشرف په
وخت کښې شوي. خان رسوي.

عبدالغفار هوتك د ترکانو د لښکر شمېره دری سوه زره او د هوتكو بیا
اته زره بنېي چې شل زره ن Sour ایراني لښکر هم ورسره دي. خو په
انقراض سلطنت صفویه کښې د ترکي لښکر شمېره له اویا تر اتیا زرو تنو
او د افغانانو بیا اوولس زره تنه بندول شوي چې زیات تفباوت سره لري.
په هر صورت د افغان او ترک د لښکرو د شمېر تر منځ دېر زیات تفاوت

و خو بیا هم دا لړ لښکر په دې لوی لښکر غالب شو او ترکانو **ختابن**
ماتونونکي ماته و خوره، په دې باب هم تاریخونه په تفصیل غږبدلي،
البه عبدالغفار هوتك د خرڅ فلك د کلا روایت په افساني انداز کښي
وراندي کړي دي.

داسې بنکاري چې عبدالغفار هوتك غوبنتل د هوتكو جنکنامه ولکي.
نو خکه په هره برخه کښي جنګي پهېښو ته خارو دی خوله بده مرغه
چې د کتاب پاتې برخه ورکه شوي او د هوتكو دا جنکنامه نيمکړي
شوي ده.

په دې ترتیب د عبدالغفار هوتك د هوتكنامې دېره مهمه برخه د
عبدالعزیز واک ته د رسپدو او واکمنی دوره ده چې په نورو تاریخونو
کښي کونکه ده او دلته جالب او په زړه پوري معلومات لري.





اڏڏو نه

درې رسالې د سریزې او سپنوله پاره یو شمېر کتابونه کتل شوي چې یوې گدوډي یې دخای پر خای بودلو ترتیب گدوډ کړ نو دا د رسالې په پای کښې یې نومونه اخلم، دا هم د یادولو ده چې په وروستیو کلونو کښې د هوتكیانو او صفویانو په اړه ګن شمېرنوي کتابونه او آثار رامنځ ته شوي چې درې اسنادو په رنځ کښې د هوتكو د یوه نوي تاریخ د لیکلوا زمينه برابره شوي ده او بايد د داسې تاریخ له پاره کار وشي.

درې رسالې له پاره کتل شوي آثار دا دې:

۱ هوتك. محمد: پته خزانه، د پوهاند عبدالحى حبیبی سریزه سمون او نبلوزې، خپروونکۍ د سباوون مجلې اداره، امریکا لاس انجلس. ۱۳۷۵ کال.

۲. د عبدالغفار هوتك کلیات، خطی نسخه، د ۱۳ مجری پېرى لیک، د هوتكو د منظوم تاریخ برخه.
۳. بېنوا، عبدالرۇف، هوتكىيە، د افغانستان تاریخ تولنە ۱۳۳۵، کابل، عمومي مطبعه.
۴. میشل. م. مزاوی: پیدایش دولت صفوی، ۋىزارىن دكتور يعقوب آزىز، تهران، ۱۳۴۸ کال.
۵. شاملو، ولی قلى: قصص الخاقاني، لومرى توک، د داکتر سید حسن سادات ناصري پە سریزه او سمعون، تهران ۱۳۷۱ کال.
۶. کروسینسکى، فادر تاریزیودا: عبرت نامه، د عبدالرزاق دنبلي ۋىزارە، سریزه د حاج حسين نخجوانى، تبریز، ۱۳۶۳ کال.
۷. کروسینسکى: سفرنامه کروسینسکى، د عبدالرزاق دنبلي مفتون ۋىزارە، د داکتر مریم احمدی پە سریزه او سمعون، تهران، ۱۳۶۳ کال.
۸. کروسینسکى: تاریخ سیاح مسیحی، د عبدالرزاق مفتون دنبلي ۋىزارە: سریزه- سمعون او لمنى د فقیر محمد خیرخواه، د افغانستان د علومو اکاديمى، کابل ۱۳۶۳ کال.
 (پىرى يوه کتاب (۶-۷ نومره) دريو تنو بېل- بېل پە بېلوا- بېلوا خايونو كېنى كاركى خو عجىب تصادف دا دى چى درى واره پە يوه کال چاپ شوي او پىرى كار فەم د هەر چا د خېل- خېل زيار محصول دى او هەريود بېل- بېل اخئ كار ورکوي).

۹. د ناپېژنډل شوی مؤلف: "تذكرة الملوك" او "سازمان اداري حکومت صفوی" پر همدي کتاب د مینورسکي تعلیقات، د مسعود رجب نیا ژباره، د پاکټر محمد ربیر سیاقی په زیاره، تهران ۱۳۶۸ کال.
۱۰. لارنس لکھارت: انقراض سلسله صفویه و ایام استیلای افغانه در ایران، د مصطفی قلی عمامه ژباره، تهران، ۱۳۶۴ کال.
۱۱. فلور، پاکټر ولیم: بر افتادن صفویان، برآمدن محمود افغان د ابوالقاسم سری ژباره، تهران، ۱۳۶۵ کال.
۱۲. فلور، پاکټر ولیم: اشرف افغان بر تخت گاه اصفهان. د ابوالقاسم سری ژباره، تهران، ۱۳۶۷ کال.
۱۳. هوتك، امان الله خان: د خپلواکی لمر خرك، پېښور، ۱۳۶۸ کال.
۱۴. مینوی، مجتبی: تاریخ و فرهنگ د تاخیر شهر احتمان (مقاله) تهران، ۱۳۶۹ کال.
۱۵. زرینکوب، داکټر عبدالحسین: یادداشتها و اندیشه ها، د سقوط صفویه در روایات ارمنی (مقاله) تهران، ۱۳۷۱ کال.
۱۶. کابوک: تقویت حافظه با ہیپنوتیزم (د تشیع کولو په لاره کښې د شاه اسماعیل صفوی د افراطی اعمالو په اړه مطالب لري) تهران، ۱۳۶۶ کال.
۱۷. افغان، سید جمال الدین: تاریخ الافغان، د محمد یوسف منصور ژباره، د کوتبی پښتو اکڈیمی، ۱۹۷۹.

۱۸. حبیبی، پوهاند عبدالحی: تاریخ مختصر افغانستان، سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان، ۱۳۶۱ کال.
۱۹. حبیبی، پوهاند عبدالحی: د افغانستان پیشلیک، (لومړۍ توک) د بیوهقی کتاب خپرولو مؤسسه، کابل، ۱۳۵۳ کال.
۲۰. رفیع، حبیب الله: د خاکو سندري، د افغانستان د تاریخ او ادب تولنه، ۱۳۶۹ کال.
۲۱. رفیع، حبیب الله: (سریزه او نېټلونسي) د استقلال خلورمه جیمه، (د عبدالخالق اخلاص) د امان کتاب خپرولو مؤسسه، ۱۳۶۵، پېښور.
۲۲. رفیع، حبیب الله: د افغاني جرګو اجتماعي او روانسي ارزښتونه، د آزاد افغانستان د لیکوالو تولنه، پېښور ۱۳۷۴ کال.
۲۳. مومند، قلندر- صحرایي، فرید: دریاب، د صوبه سرحد تیکست بک بوره، پېښور، ۱۹۹۳ کال.
۲۴. ظفر کاکا خپل: میا بهادر شاه، ظفراللغات، یونیورستی بک ایجنسی، پېښور.



د افغانستان د هلتوري خدمتونو اداره به وړاندې هووي
د اړیکو پښی:

Habibullah Rafi
Flat # 226, Gulhaji Plaza,
Arbab Road, Peshawar, Pakistan
G.P.O. Box # 630, Peshawar, Pak.
Tel: (091) 841749

M. Asef Wardak
Bendhutter Str 3
41066 Monchengladbach-
Neuwerk
Germany
Tel: 021 61/ 650 650

Latif Jan Babi
331 Beach 31 St.
For Rochaway Apt. # (2B),
NY 11691
U.S.A.